VÝROČNÁ SPRÁVA O PRÍPRAVE PROGRAMOV NA ZLEPŠENIE KVALITY OVZDUŠIA

1. Verzia

Január 2022

Projekt LIFE IP - Zlepšenie kvality ovzdušia (LIFE18 IPE/SK/000010) podporila Európska únia v rámci programu LIFE.

Projekt je spolufinancovaný z prostriedkov štátneho rozpočtu SR prostredníctvom MŽP SR.

Názov dokumentu	**VÝROČNÁ SPRÁVA O PRÍPRAVE PROGRAMOV NA ZLEPŠENIE KVALITY OVZDUŠIA 2021**
Názov projektu	Zlepšenie implementácie programov na zlepšenie kvality ovzdušia na Slovensku posilnením kapacít a kompetencií regionálnych a miestnych orgánov a podporou opatrení v oblasti kvality ovzdušia Skrátený názov: LIFE IP – Zlepšenie kvality ovzdušia
Kód projektu	LIFE18 IPE/SK/000010
Trvanie projektu	1.1.2020 – 31.12.2027
Aktivita	C1.1
Úroveň dôvernosti	Interný dokument
Dátum vydania	31.1.2022
Zodpovedný partner	MŽP SR
Autori	**Autori:** Veronika BASTA (MŽP SR) **Prispievatelia:** Jozef WALLNER (MŽP SR)

Obsah

ÚVOD 5

SUMMARY 6

1. LEGISLATÍVNY RÁMEC A KONTEXT 7

1.1 PREHĽAD PLATNEJ LEGISLATÍVY 7
1.2 ŽALOBA EURÓPSKEJ KOMISIE NA SLOVENSKÚ REPUBLIKU 10
1.3 ENVIRONMENTÁLNE ZDRAVIE 11
1.4 OBLASTI RIADENIA KVALITY OVZDUŠIA PRE ROK 2021 13

2. PROJEKT LIFE IP A PROGRAMY NA ZLEPŠENIE KVALITY OVZDUŠIA 14

2.1 MANAŽÉRI KVALITY OVZDUŠIA 14
2.2 MOBILNÝ MONITORING SHMÚ 16
2.3 PROGRAMY NA ZLEPŠENIE KVALITY OVZDUŠIA 17
2.4 VYJADRENIE ODBORU OCHRANY OVZDUŠIA MŽP SR K PRÍPRAVE PZKO ZA ROK 2021 21
2.5 OKRESNÉ ÚRADY V SÍDLE KRAJA 22
2.6 MEMORANDUM O SPOLUPRÁCI NA PRÍPRAVE PZKO 31

3. POKRAČOVANIE V PRÍPRAVE PZKO V ROKU 2022 31

3.1 ÚLOHY VYPLÝVAJÚCE Z ONLINE KONZULTÁCIÍ Z NOVEMBRA 2021 31
3.2 DOKONČENIE A ODOVZDANIE PODKLADOV OD SHMÚ 33
3.3 VYTVORENIE PORADNÉHO VÝBORU A PRACOVNÝCH SKUPÍN 34
3.4 ODPORÚČANIA NÁRODNÉHO KONTROLNÉHO ÚRADU SLOVENSKEJ REPUBLIKY 35
3.5 ZHRNUTIE PROCESU PRÍPRAVY PZKO A ODPORÚČANIA Z PRAXE MKO 37

4. POUŽITÉ ZDROJE 40

Použité skratky a názvy

AMS – automatizovaný monitorovací systém
BaP – benzo(a)pyrén
BBSK - Banskobystrický samosprávny kraj
BSK – Bratislavský samosprávny kraj
BTX – benzén, toluén, xylén
CEF – z angl. *Connecting Europe Facility*, komunitárny program Európskej Únie
CDV – Centrum dopravního výskumu Brno
CH – cieľová hodnota na ochranu zdravia ľudí a na ochranu vegetácie
EK – Európska komisia
KSK – Košický samosprávny kraj
IBV – individuálna bytová výstavba
IPZKO – Integrovaný program na zlepšenie kvality ovzdušia
LH – limitná hodnota na ochranu zdravia ľudí
MVO – mimovládna organizácia
MZZO – malé zdroje znečisťovania ovzdušia
NMSKO – Národná monitorovacia sieť kvality ovzdušia
NPZE – Národný program znižovania emisií
NSK – Nitriansky samosprávny kraj
NUS – Nízkouhlíková stratégia
NUTS – je odvodená z fr. názvu *Nomenclature des unités territoriales statistiques* platného do roku 2002, doslovne: *Nomenklatúra štatistických územných jednotiek*. Ide o štandard vyšších úrovní (napr. regióny, kraje) hierarchického členenia územných oblastí štátov Európskej únie.
ORKO – oblasť riadenia kvality ovzdušia, ktorá si vyžaduje osobitnú ochranu ovzdušia. Patria sem aj rizikové oblasti identifikované modelovaním SHMÚ.
OÚvSK – okresný úrad v sídle kraja
PHSR – Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja
PM_{10}, $PM_{2,5}$ – z anglického Particulate *Matter*, drobné častice alebo kvapôčky s aerodynamickým priemerom menším ako 10 µm, resp. 2,5 µm
Projekt LIFE – celý názov *LIFE IP - Zlepšenie implementácie programov na zlepšenie kvality ovzdušia na Slovensku posilnením kapacít a kompetencií regionálnych a miestnych orgánov a podporou opatrení v oblasti kvality ovzdušia*
PSK – Prešovský samosprávny kraj
PV – Poradný výbor zriadený v súlade so Štatútom poradného výboru na prípravu, vypracovanie, schválenie, implementáciu a preskúmanie Programu na zlepšenie kvality ovzdušia
PZKO – Program na zlepšenie kvality ovzdušia
R-PUM – Regionálny plán udržateľnej mobility
Source apportionment – *angl.*, rozdelenie zdroja z pohľadu emisií
SHMÚ – Slovenský hydrometeorologický ústav
SZZO – stredný zdroj znečisťovania ovzdušia
TSK – Trenčiansky samosprávny kraj
TTSK – Trnavský samosprávny kraj
TZL – tuhé znečisťujúce látky (samostatne ako prachové častice PM_{10}, $PM_{2,5)}$
VZN – všeobecne záväzné nariadenie
VZZO – veľké zdroje znečisťovania ovzdušia
WHO – *z angl. World Health Organization* – Svetová zdravotnícka organizácia
ZFEÚ - Zmluva o fungovaní Európskej únie
ŽSK - Žilinský samosprávny kraj

Úvod

Slovenská republika patrí k členským štátom EÚ, ktoré dlhodobo čelia problémom s kvalitou ovzdušia, čo má negatívny vplyv na zdravie občanov a životné prostredie. Napriek niektorým zlepšeniam dosiahnutým v posledných rokoch je situácia stále neuspokojivá. Zvýšenú pozornosť orgánov riadenia kvality ovzdušia a verejného zdravia si zaslúžia najmä citlivé skupiny obyvateľov – deti, tehotné ženy, starší ľudia, ľudia s chronickými ochoreniami, ktoré na znečistené ovzdušie reagujú oveľa citlivejšie ako bežná časť populácie, čo sa častokrát prejavuje zvýšenou chorobnosťou prípadne rôznymi zdravotnými ťažkosťami.

Európska komisia prostredníctvom Žaloby na Slovenskú republiku upozorňuje, že sme si nesplnili povinnosti v prípade prekročenia limitných hodnôt prachových častíc PM_{10} a rovnako povinnosť vypracovať programy na zlepšenie kvality ovzdušia (ďalej len „PZKO“) pre zóny Banskobystrický kraj a Košický kraj a aglomeráciu Košice. Úlohou PZKO bolo stanovenie vhodných merateľných opatrení, aby sa obdobie, kedy sú hodnoty znečisťujúcich látok v ovzduší prekročené, čo najviac skrátilo.

Cieľom projektu *LIFE IP – Zlepšenie kvality ovzdušia* je podpora budovania kapacít a posilnenie regionálnych a miestnych orgánov v oblasti riadenia kvality ovzdušia vytvorením pozícií „manažérov kvality ovzdušia“ (ďalej len „MKO“) na úrovni samosprávnych krajov a vybraných miest a obcí v oblastiach riadenia kvality ovzdušia, podpora a posilnenie administratívnej štruktúry a kapacít na zabezpečenie efektívneho plnenia PZKO, identifikácia a podpora implementácie konkrétnych opatrení na zlepšenie kvality ovzdušia a taktiež zvyšovanie povedomia verejnosti o kvalite ovzdušia v súvislostiach.

MKO vytvárajú efektívne prepojenie medzi národnou a lokálnou úrovňou riadenia kvality ovzdušia. Svojou aktívnou odbornou činnosťou v regiónoch Slovenska už niekoľko mesiacov pomáhajú rozvíjať pracovné kontakty a vzťahy, podieľať sa na riešení rôznych podnetov od občanov aj samospráv a súčasne šíriť dôležitú osvetu. V spolupráci s SHMÚ identifikovali niektoré hot spoty z pohľadu zhoršenej kvality ovzdušia tam, kde sa podarilo opakovane umiestniť mobilnú meraciu stanicu pre indikatívny monitoring rozdelený v rámci roka tak, aby monitoroval kvalitu ovzdušia vo všetkých ročných obdobiach a súčasne vplyv antropogénnej činnosti na kvalitu ovzdušia v danej lokalite.

Včasnú prípravu a efektívnejšie implementovanie opatrení PZKO brzdí niekoľko prekážok na miestnej, regionálnej ako aj vnútroštátnej úrovni. Niektoré z nich môžeme ovplyvniť pomerne rýchlo – napríklad zlepšením a zintenzívnením komunikácie na všetkých úrovniach. Nevyhnutnosť prijatia novej právnej úpravy v oblasti ochrany ovzdušia vrátane legislatívy, riešiacej poplatkovú povinnosť naopak vyžaduje väčší časový priestor ako sa pôvodne predpokladalo.

Nadväzovanie a budovanie dobrých pracovných vzťahov má celkom inú kvalitu, ak ide o osobný kontakt. Prvé dva roky realizácie projektu boli a stále sú výrazne ovplyvnené pandémiou COVID-19. Opatrenia proti šíreniu vírusu značne obmedzili možnosti osobných stretnutí. Pracovné stretnutia a odborné konzultácie sa následne preniesli do online priestoru.

Rok 2022 by mal byť rokom prípravy PZKO vo všetkých zónach a aglomeráciách, ktoré boli vyhlásené za oblasti riadenia kvality ovzdušia na základe meraní v rámci Národnej monitorovacej siete kvality ovzdušia (ďalej len „NMSKO“) a matematického modelovania odborníkmi SHMÚ. Spoločným cieľom opatrení v PZKO je udržať dobrú kvalitu ovzdušia všade tam, kde je dobrá a naopak zlepšiť kvalitu ovzdušia tam, kde je zhoršená alebo zlá.

Summary

The Slovak Republic is one of the EU Member States that has been facing bad air quality and its negative consequences for deteriorating citizens' health as well as the environment despite some improvements. Sensitive groups in particular deserve increased attention also from the public health authorities - children, pregnant women, the elderly, people with chronic diseases, who respond to air pollution much more sensitively than the general population. Their sensitivity is often reflected in increased morbidity or various health problems.

The European Commission, through the Action brought against the Slovak Republic on June 3, 2021, warns that we have not fulfilled our obligations in case of exceeding the limit values of PM10 (particulate matters), as well as the obligation to develop air quality management plans ("AQMP") for the Banská Bystrica and Košice regions and the Košice agglomeration. The task of AQMP was to determine appropriate measures in order to shorten the period when the values of air pollutants are exceeded as much as possible.

The aim of the LIFE IP project - Improving air quality is to support capacity building and strengthen regional and local authorities in the field of air quality management by creating positions of "air quality managers" (hereinafter "AQM"). AQMs work at the level of self-governing regions and selected cities and municipalities in in the areas of air quality management, support and strengthening of the administrative structure and capacities to ensure the effective implementation of AQMP, identification and support of the implementation of specific measures to improve air quality and also raising public awareness of air quality in this context.

AQMs create an effective link between the national and local levels of air quality management. Through their active professional involvement in the regions of Slovakia, they have been helping to develop working contacts and relations for several months, to participate in solving various suggestions from citizens and local governments, and at the same time to spread important awareness. In cooperation with Slovak Hydrometeorological Institute (hereinafter "SHMI“), they identified some hot spots in terms of deteriorating air quality. SHMI repeatedly place a mobile measuring station for indicative monitoring. The monitoring is divided within the year to monitor air quality during all four seasons throughout the year, and at the same time to monitor the impact of anthropogenic activity on air quality in the selected area.

The timely preparation and more effective implementation of AQMP measures is hampered by several obstacles at local, regional and national levels. We can influence some of them relatively quickly - for example by improving and intensifying communication at all levels. On the contrary, the need to adopt new legislation in the field of air protection requires more time than originally expected.

Establishing and building favorable working relationships has a completely different quality when it comes to personal contact. The first two years of the project have been significantly affected by the COVID-19 pandemic. Measures against the spread of the virus have significantly reduced the scope for face-to-face meetings. Workshops and expert consultations were brought to the online space.

The year 2022 should be the year of preparation of AQMP in all zones and agglomerations that have been declared as the areas of air quality management based on measurements and the data within the National Air Quality Monitoring Network and mathematical modeling provided by the Slovak Hydrometeorological Institute. The common goal of measures in AQMP is to maintain good air quality wherever it is good and, conversely, to improve air quality where it has been worsened.

1. Legislatívny rámec a kontext

1.1 Prehľad platnej legislatívy

Článok 44 Ústavy Slovenskej republiky

Článok 44 Ústavy Slovenskej republiky z 1.septembra 1992 je uvedený v *Integrovanom programe na zlepšenie kvality ovzdušia v oblasti riadenia kvality ovzdušia – územie mesta Nitra* z roku 2014. Každý má právo na priaznivé životné prostredie, každý je povinný chrániť a zveľaďovať životné prostredie a kultúrne dedičstvo, nikto nesmie nad mieru ustanovenú zákonom ohrozovať ani poškodzovať životné prostredie, prírodné zdroje a kultúrne pamiatky. Štát má dbať o šetrné využívanie prírodných zdrojov, o ekologickú rovnováhu a účinnú starostlivosť o životné prostredie.

Na doplnenie v kontexte problematiky ochrany ovzdušia spomeniem, že podľa Článku 45 Ústavy SR má každý právo na včasné a úplné informácie o stave životného prostredia a o príčinách a následkoch tohto stavu.

Legislatíva, týkajúca sa riadenia kvality ovzdušia v Slovenskej republike vychádza z európskej právnej úpravy transpozíciou príslušných smerníc do našej právnej úpravy:

- *Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/50/ES o kvalite okolitého ovzdušia a čistejšom ovzduší v Európe v platnom znení,*
- *Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2004/107/ES, ktorá sa týka arzénu, kadmia, ortuti, niklu a polycyklických aromatických uhľovodíkov v okolitom ovzduší v platnom znení*, ktoré boli transponované do slovenskej právnej úpravy zákonom č. 137/2010 Z. z. o ovzduší v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ovzduší“) a Vyhlášky MŽP SR č. 244/2016 Z. z. o kvalite ovzdušia, v znení neskorších predpisov (ďalej len „Vyhláška“).

Zákon o ovzduší

Úplne novým zákonom o ovzduší, ktorý Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky (ďalej len „MŽP“) plánuje predložiť do medzirezortného pripomienkového konania začiatkom roka 2022, je **zákon o ochrane ovzdušia**. Ochrana ovzdušia je v súčasnosti právne upravená zákonom č. 137/2010 Z. z. o ovzduší v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákon“). Zákon bol opakovane novelizovaný.

Nový zákon o ochrane ovzdušia má obsahovať právnu úpravu nástrojov na ochranu ovzdušia, vyplývajúcu z Národného programu znižovania emisií a Stratégie na zlepšenie kvality ovzdušia do právnej úpravy. Ide najmä o:

- novú úpravu týkajúcu sa povoľovania zdrojov znečisťovania ovzdušia,
- reguláciu vybraných činností,
- zákaz kotlov nízkej emisnej triedy,
- kontrolu kotlov v domácnostiach,
- zavedenie priestupkov,
- väčšie kompetencie samospráv pri riadení kvality ovzdušia,
- efektívnejšie riadenie kvality ovzdušia najmä v oblastiach, kde je zhoršená kvalita ovzdušia.

V kontexte prípravy vydania PZKO je dôležité podľa platnej legislatívy definovať postavenie a kompetencie MŽP, okresných úradov v sídle kraja (ďalej len „OÚvSK“) a SHMÚ v celom procese. Avšak kompetencie samotného MŽP v rámci procesu prípravy PZKO nie sú konkretizované.

§6 Hodnotenie kvality ovzdušia
Hodnotením kvality ovzdušia je zisťovanie úrovne znečistenia ovzdušia použitím metód merania, výpočtu, predpovedania alebo odhadu. Pravidelné sledovanie a hodnotenie kvality ovzdušia na celom území Slovenskej republiky zabezpečuje ministerstvom **poverená organizácia v zriaďovateľskej pôsobnosti ministerstva** (ďalej len „poverená organizácia"). Sledovanie a hodnotenie kvality ovzdušia vykonáva poverená organizácia vo všetkých aglomeráciách a zónach pre znečisťujúce látky, pre ktoré sú určené limitné hodnoty alebo cieľové hodnoty a pre prekurzory ozónu spôsobom ustanoveným vykonávacím predpisom podľa § 33 písm. d). Prekurzorom ozónu je látka, ktorá prispieva k tvorbe prízemného ozónu.

Poverenou organizáciou v zriaďovateľskej pôsobnosti MŽP je Slovenský hydrometeorologický ústav (ďalej len „SHMÚ"). V Kontrakte č. 144/2020/4.2 uzavretom medzi MŽP SR a SHMÚ, uzatvorenom na obdobie od 1. januára 2021 do 31. decembra 2021, je definovaný predmet činnosti, spôsob a termín vyhodnotenia, platobné podmienky, práva a povinnosti zúčastnených strán. SHMÚ vypracuje výročnú správu do 30. apríla 2022, zverejní ju na svojej internetovej stránke do 15. mája 2022 a vykoná verejný odpočet splnenia úloh kontraktu do 30. júna 2022 (prenos sa dá sledovať aj online na sociálnych sieťach). Prílohou je Plán hlavných úloh SHMÚ na rok 2021.

Zóna je vymedzená časť územia Slovenskej republiky na účely hodnotenia a riadenia kvality ovzdušia.

Aglomerácia je husto osídlená zóna na účely hodnotenia a riadenia kvality ovzdušia, v ktorej žije viac ako 250 000 obyvateľov, alebo územie s menším počtom obyvateľov, ale s vysokou hustotou osídlenia tak, ako sú ustanovené vykonávacím predpisom podľa § 33 písm. b).

Hodnotenie kvality ovzdušia sa v aglomeráciách a zónach vykonáva
- stálym meraním,
- kombináciou stálych meraní, indikatívnych meraní a modelovacích techník,
- modelovacími technikami alebo technikami objektívneho odhadu v aglomeráciách a zónach, v ktorých úroveň znečistenia ovzdušia je nižšia ako dolná medza pre hodnotenie úrovne znečistenia ovzdušia.

Zaradenie aglomerácií a zón do skupín podľa dodržiavania limitných hodnôt a cieľových hodnôt prehodnotí poverená organizácia každoročne. Zoznam jednotlivých skupín aglomerácií a zón uverejní poverená organizácia na svojom webovom sídle.

§8 Oblasť vyžadujúca osobitnú ochranu ovzdušia
Oblasťou riadenia kvality ovzdušia (ORKO) je vymedzená časť aglomerácie alebo vymedzená časť zóny, kde je prekročená a) limitná hodnota jednej látky alebo viacerých znečisťujúcich látok, zvýšená o medzu tolerancie, ak je určená, b) limitná hodnota jednej látky alebo viacerých znečisťujúcich látok, alebo c) cieľová hodnota pre ozón, častice $PM_{2,5}$, arzén, kadmium, nikel alebo benzo(a)pyrén.

Okresný úrad v sídle kraja, na základe návrhu poverenej organizácie vychádzajúceho z hodnotenia kvality ovzdušia, vyhlási a vymedzí oblasť vyžadujúcu osobitnú ochranu podľa odseku 1 písm. a) alebo písm. b) a túto skutočnosť oznámi ministerstvu. Viac informácií o ORKO je v kapitole 1.4.

§10 Program a integrovaný program
OÚvSK podľa ods. (2) vypracuje program (PZKO) v rozsahu ustanovenom vykonávacím predpisom v aglomeráciách alebo v zónach, v ktorých úroveň znečistenia ovzdušia prekračuje limitnú hodnotu (LH) alebo cieľovú hodnotu (CH) danej znečisťujúcej látky. Ak sú limitné hodnoty alebo cieľové hodnoty

prekračované pre viac znečisťujúcich látok, okresný úrad v sídle kraja vypracuje integrovaný program (IPZKO).

OÚvSK podľa ods. (3) v rámci PZKO alebo IPZKO určí merateľné, kontrolovateľné a časovo viazané opatrenia na to, aby sa obdobie, v ktorom sú uvedené hodnoty prekračované, čo najviac skrátilo; v oblastiach, v ktorých sú úrovne ozónu vyššie ako dlhodobé ciele, nákladovo efektívne opatrenia na ich dosiahnutie; ak sú uskutočniteľné, môže do programu alebo integrovaného programu zahrnúť aj opatrenia, ktoré sa uplatňujú v akčných plánoch a aj osobitné opatrenia zamerané na ochranu citlivých skupín obyvateľstva vrátane detí; preskúma program alebo integrovaný program každé tri roky; ak je potrebné prijať ďalšie alebo iné opatrenia na zlepšenie kvality ovzdušia v danej oblasti, aktualizuje ho.

OÚvSK podľa ods. (5) vydá PZKO alebo IPZKO najneskôr do 18 mesiacov od uverejnenia zoznamu vymedzených ORKO.

V roku 2021 sa ORKO kvôli zavedeniu **rizikových oblastí do ORKO** aktualizovali viackrát. Ide o lokálne kúreniská, identifikované na základe údajov zo *Sčítania obyvateľov, domov a bytov v roku 2011* a matematického modelovania. Finálny zoznam ORKO bol na webovom sídle SHMÚ zverejnený v novembri 2021.

§ 23 Ministerstvo riadi výkon štátnej správy v oblasti ochrany ovzdušia; vykonáva hlavný štátny dozor v oblasti ochrany ovzdušia; zabezpečuje prostredníctvom SHMÚ sledovanie a hodnotenie kvality ovzdušia, prenosu a rozptylu látok znečisťujúcich ovzdušie a vypracováva prostredníctvom SHMÚ národné emisné inventúry a projekcie emisií a vybrané údaje z nich zverejňuje na webovom sídle SHMÚ; vedie zoznam nízkoemisných zón a zabezpečuje analýzu podielov zdrojov na znečistení ovzdušia; analýzu podielov zdrojov na znečistení ovzdušia zabezpečuje aj prostredníctvom SHMÚ.

Sekcia zmeny klímy a ochrany ovzdušia MŽP sa člení na:
a) Odbor politiky zmeny klímy,
b) Odbor obchodovania s emisnými kvótami,
c) Odbor ochrany ovzdušia,
d) Referát koordinácie projektu LIFE IP – Zlepšenie kvality ovzdušia.

§25 Okresný úrad v sídle kraja - v súvislosti s informovaním a prípravou PZKO sprístupňuje informácie verejnosti a najmenej raz ročne zverejňuje informácie o kvalite ovzdušia a o podiele jednotlivých zdrojov znečisťovania ovzdušia na jeho znečisťovaní za svoj územný obvod; prerokúva so SHMÚ umiestnenie vzorkovacích miest; vyhlasuje a vymedzuje oblasti vyžadujúce osobitnú ochranu ovzdušia (ORKO); vypracúva, vydáva, zverejňuje program (PZKO) a integrovaný program (IPZKO) a uskutočňuje verejné prerokovanie ich návrhov; následne sleduje, preskúmava a vyhodnocuje ich realizáciu a v prípade potreby ich aktualizuje; určuje oblasti riadenia kvality ovzdušia (ORKO), v ktorých dochádza k prekročeniu limitných prípadne cieľových hodnôt znečisťujúcich látok, informuje o tom ministerstvo a zabezpečuje postup podľa *§ 10 ods. 12*; informuje ministerstvo aj o prekročení limitných hodnôt pre znečisťujúcu látku, ktoré možno pripísať prírodným zdrojom podľa *§ 5 ods. 8*; vydáva stanoviská k územným plánom regiónov.

Vyhláška Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 244/2016 Z. z. o kvalite ovzdušia
MŽP rovnako predkladá do legislatívneho procesu návrh novej Vyhlášky z dôvodu potreby vydania vykonávacieho predpisu k novému zákonu o ochrane ovzdušia. V prílohe č. 12 k Vyhláške sa ustanovujú informácie a údaje, ktoré majú byť v programoch na zlepšenie kvality ovzdušia. Z toho dôvodu by bolo

praktické prispôsobiť aj jej obsah *Metodickým pokynom k riadeniu kvality ovzdušia vrátane prípravy a tvorby programov na zlepšenie kvality ovzdušia* (ďalej len „*Metodický pokyn*“).

Agenda okresného úradu v sídle kraja pri výkone štátnej správy ochrany prírody a krajiny je určená v ustanovení **§ 67 zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny**.

Zhrnutie kompetencií a zodpovednosti v systéme riadenia kvality ovzdušia

MŽP zodpovedá za celý systém, t. j. za sledovanie (monitoring), hodnotenie a riadenie kvality ovzdušia na národnej úrovni a za podávanie správ o stave kvality ovzdušia Európskej komisii.
SHMÚ vykonáva sledovanie a hodnotenie kvality ovzdušia ako organizácia poverená MŽP.
Okresné úrady v sídle kraja zodpovedajú za riadenie kvality ovzdušia na regionálnej úrovni.
Ostatné dotknuté orgány štátnej a verejnej správy (napr. okresné úrady, vyššie územné celky či samosprávy), veľké zdroje znečisťovania ovzdušia (VZZO), a záujmové skupiny sú zapojené do riadenia kvality ovzdušia pri vypracovávaní PZKO/IPZKO (a tzv. akčných plánov). Rovnako budú zapojení do následnej implementácie konkrétny ch opatrení na zlepšenie kvality ovzdušia.

V rámci Kancelárie generálneho tajomníka služobného úradu MŽP pôsobí aj **oddelenie koordinácie štátnej správy a rezortných záležitostí**, ktoré je gestorom súčinnosti pri legislatíve a uplatňovaní druhého zákona o organizácii miestnej štátnej správy.

1.2 Žaloba Európskej komisie na Slovenskú republiku

Európska komisia zastáva názor, že sme neprijali potrebné opatrenia na ochranu zdravia občanov, ktoré mali byť zavedené už od roku 2005, a žiada, aby sme podnikli urýchlené a účinné kroky zamerané na budúcnosť s cieľom čo najviac skrátiť obdobie nesúladu s právnymi predpismi EÚ.

Chronológia infringementu:
20/11/2009 Formálna výzva – článok 258 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ) + tlačová správa
30/09/2010 Odôvodnené stanovisko – článok 258 ZFEÚ
21/02/2013 Dodatočná formálna výzva – článok 258 ZFEÚ
26/11/2014 Dodatočné odôvodnené stanovisko – článok 258 ZFEÚ Memo
18/02/2021 Postúpenie veci Súdnemu dvoru – článok 258 ZFEÚ Press release
03/06/2021 Žaloba na Slovenskú republiku (Vec C-342/21)

Žalobné dôvody a hlavné tvrdenia sú:
Smernica 2008/50/ES o kvalite okolitého ovzdušia a čistejšom ovzduší v Európe v platnom znení (ďalej len „Smernica“) stanovuje limitnú hodnotu PM_{10} pre dennú hodnotu koncentrácie (50 µg/m³). Denná hodnota koncentrácie sa nesmie prekročiť viac ako 35-krát za kalendárny rok. Slovenská republika systematicky a pretrvávajúco porušovala článok 13 ods. 1 smernice 2008/50 v zóne Banskobystrický kraj a v aglomerácii Košice, ako to vyplýva z výročných správ o kvalite ovzdušia predložených Slovenskou republikou podľa článku 27 Smernice.

Článok 23 ods. 1 Smernice ďalej ustanovuje, že ak v daných zónach alebo aglomeráciách prekročia úrovne znečisťujúcich látok v okolitom ovzduší akúkoľvek limitnú hodnotu, zabezpečia členské štáty **vypracovanie programov na zlepšenie kvality ovzdušia** (ďalej len „PZKO“) pre tieto zóny a aglomerácie s cieľom dosiahnuť príslušnú limitnú hodnotu.

V prípade prekročenia týchto limitných hodnôt, pre ktoré už lehota na ich dosiahnutie uplynula, stanovia PZKO vhodné opatrenia na to, aby sa obdobie, keď sú hodnoty prekročené, čo najviac skrátilo. PZKO môžu dodatočne **zahrnúť osobitné opatrenia zamerané na ochranu citlivých skupín obyvateľstva vrátane detí**. Doteraz prijaté opatrenia na zlepšenie kvality ovzdušia sa ukázali ako nedostatočné – prekračovania trvali počas mnohých rokov. Slovensko dostalo dostatok času na aktualizáciu všetkých PZKO, lehotu však nevyužilo a programy neaktualizovalo. Väčšina opatrení sa netýkala **zníženia znečistenia pri zdroji**, ale len odstránenia sekundárnej prašnosti (napríklad kropenie ciest, výsadba zelene a podobne).

Formálne nedostatky PZKO spracované odborom ochrany ovzdušia MŽP (online konzultácie s OÚvSK):

Nedostatočný opis opatrení

- všeobecné, nešpecifikované, napríklad nie je uvedené ako často kropiť cesty, ktoré stromy a aké rastliny vysádzať, a podobne
- opisy musia byť detailné, nesmú byť vágne a stručné.

Nedostatočný časový harmonogram vykonávania

- konkrétne termíny sa skončili v roku 2016,
- harmonogram nenapĺňa povinnosť, že obdobie nesúladu má byť čo najkratšie.

Nedostatočné údaje o účinku opatrení

- nikde sa neuvádza odhad plánovaných zlepšení kvality ovzdušia a predpokladaného času potrebného na dosiahnutie cieľa,
- chýbajú číselné predpovede s výnimkou priemyselného sektora,
- väčšina opatrení sa netýka zníženia znečistenia ovzdušia pri zdroji, ale len odstránenia sekundárnej prašnosti,
- chýba kvantifikovaná analýza odhadu plánovaných zlepšení kvality ovzdušia, ktorá má preukázať, že tieto opatrenia budú postačujúce.

Žiadne plánované opatrenia, žiadne podrobnosti o súlade

- absencia dlhodobo plánovaných opatrení,
- absencia skúmaných opatrení a projektov.

Materiálne nedostatky plánov kvality ovzdušia

Opatrenia súvisiace s vykurovaním domácností tuhými palivami sa nejavia ako vhodné na dosiahnutie súladu s limitnými hodnotami, ich finančná náročnosť nie je definovaná.

Chýbajú informácie o pridelených finančných zdrojoch, preto sa nedá posúdiť, či sú opatrenia realizovateľné a či je na ne pridelený rozpočet.

Nerelevantné opatrenia – výmena energeticky úsporných žiaroviek – zákaz zneškodňovania odpadov inak ako v súlade s VZN mesta. Je ťažké odhadnúť vplyv na znižovanie PM_{10}, chýbajú kvantifikované predpovede vplyvu na emisie.

V roku 2018 Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej republiky (ďalej len "NKÚ") vykonaním *Kontroly plnenia záväzkov Slovenskej republiky a finančných prostriedkov vynaložených pri zabezpečovaní kvality ovzdušia* konštatoval, že doterajšími opatreniami sa nepodarilo dosiahnuť stanovené ciele v kvalite ovzdušia. Na prijatie efektívnejších opatrení odporučil vypracovať **hlbšiu analýzu podielu zdrojov na znečisťovaní ovzdušia a ich dosahu na kvalitu ovzdušia v konkrétnej lokalite**, a prenos viacerých kompetencií a väčšiu časť zodpovednosti za riešenie kvality ovzdušia v danom území na vyššie územné celky a obce. NKÚ tiež navrhol zabezpečiť takú údržbu a taký stav monitorovacích staníc, aby nedochádzalo k znehodnocovaniu majetku v správe SHMÚ a k nedodržiavaniu povinností stanovených Smernicou o kvalite okolitého ovzdušia.

Európsky dvor audítorov zverejnil v roku 2018 osobitnú správu *Znečisťovanie ovzdušia: naše zdravie stále nemá dostatočnú ochranu.* Podľa správy majú informovanosť a informovanie verejnosti kľúčovú úlohu pri riešení znečistenia ovzdušia, naliehavého problému práve v oblasti verejného zdravia. Znečistenie ovzdušia sa môže do značnej miery podceňovať, pretože jeho monitorovanie nemusí prebiehať na správnych miestach, prípadne nemusí mať zákonite správny monitorovací program. Ich odporúčania sa týkajú účinnejších opatrení, ktoré by Komisia mala prijať; aktualizácie smernice o kvalite okolitého ovzdušia; začlenenia politiky kvality ovzdušia do iných politík EÚ a jej nastavenia ako priority; zlepšenia informovanosti a informovania verejnosti.

Slovenská republika v januári 2019 uznala, že súčasné PZKO (vydané v rokoch 2011, 2013 a 2016 – Aglomerácia Bratislava) nie sú dostatočne účinné a neprispeli k zlepšeniu kvality ovzdušia. Bratislavský *Integrovaný program na zlepšenie kvality ovzdušia* (ďalej len „IPZKO“) z roku 2016 bol na základe rozhodnutia Krajského súdu v Bratislave z novembra 2018 vydaný v rozpore s platnou slovenskou i európskou legislatívou.

1.3 Environmentálne zdravie

Odhad vplyvu znečisťujúcich látok v ovzduší na zdravie ľudí metódou hodnotenia zdravotných rizík, respektíve zdravotných dopadov závisí od ich koncentrácie v ovzduší a dobe, počas ktorej sú ľudia týmto látkam vystavení. Pri hodnotení zdravotného rizika sú dôležité charakteristiky populačných skupín, počet obyvateľov, hustota osídlenia, veková štruktúra a podobne [1]. Zvýšenú pozornosť si vyžadujú rizikové skupiny obyvateľov – deti, tehotné ženy, starší ľudia, ľudia s chronickými ochoreniami.

Meranie kvality ovzdušia nie je základným problémom. Tým bude práve **vyhodnotenie a interpretácia výsledkov a ich prezentácia verejnosti.** V neposlednom rade nebude jednoduché presadiť návrhy jednotlivých krokov na zlepšenie stavu ovzdušia, ktoré môžu byť práve dotknutou verejnosťou prijaté rozporuplne [2].

Environmentálne zdravie predstavuje aspekty ľudského zdravia a kvality života, determinované faktormi životného prostredia (napr. priamymi vplyvmi chemických látok, žiarenia, hluku a niektorých biologických činiteľov, ako aj nepriamymi vplyvmi fyzikálnych, psychologických, sociálnych a estetických faktorov). Poznanie a hodnotenie vplyvu faktorov životného prostredia na ľudské zdravie (fyzické aj psychické) sa odvíja od poznania kvality životného prostredia, od vnútorného prostredia cez vonkajšie prostredie až po prírodné prostredie [3].

Pre naplnenie požiadaviek kladených na PZKO je potrebné vymedziť odhad rozlohy znečistených oblastí pre jednotlivé znečisťujúce látky a porovnať intenzitu tohto znečistenia v rámci územia, ktorému sa program venuje. Napríklad v okolí priemyselnej oblasti je pravdepodobné, že intenzita znečistenia ovzdušia je mnohonásobne vyššia ako znečistenie v obytných zónach alebo na miestach, kde sa nachádza chránená oblasť. Pozornosť je potrebné venovať aj urbanistickému rozvoju a demografickému vývoju na danom území. Údaje o obyvateľoch zóny je potrebné vymedziť presnejšie, najmä s ohľadom na citlivé skupiny obyvateľstva [4].

Dlhodobá expozícia človeka jemnými časticami $PM_{2,5}$ môže spôsobiť respiračné, tiež srdcovo-cievne ochorenia a podľa *Medzinárodnej agentúry pre výskum rakoviny* je hlavnou environmentálnou príčinou vzniku rakoviny (IARC, 2013). Jemné častice $PM_{2,5}$ po vdýchnutí alebo preniknutí pod kožu môžu vyvolať alebo zvýšiť početnosť výskytu genetických poškodení. Za pozornosť stojí zmienka, že článok

Ovzdušie a zdravie na Slovensku v rokoch 2010-2020, z ktorého pochádza časť informácií o vplyvoch na zdravie v tejto správe, spracoval kolektív SHMÚ, nie príslušný orgán verejného zdravotníctva.

Tabuľka 1: Expozícia obyvateľstva, znečistenie ovzdušia a zdravotné následky končiace smrťou

Príčiny úmrtí, ktoré môžu súvisieť s expozíciou obyvateľstva znečisťujúcimi látkami v ovzduší		
Príčina úmrtia	**Maximum v počte úmrtí za príslušný rok**	
Nádory	2020	14 027
Chronická ischemická choroba srdca	2010	13 422

Zdroj: ŠÚ SR, datacube [5]

Znečistenie ovzdušia predstavuje najväčšie environmentálne riziko pre ľudské zdravie v Európe a súvisí so srdcovými chorobami, mŕtvicou, pľúcnymi chorobami a rakovinou pľúc. U nádorov, resp. u chorôb dýchacej sústavy, ako príčin úmrtí, prevažovali muži (53 – 58%), u chronickej ischemickej choroby srdca ženy (57 – 59%). Počas rokov 2011, 2013, 2014, 2016 a 2019 sledovaného desaťročia prišlo medziročne k poklesu počtu úmrtí. Najväčší medziročný nárast bol zaznamenaný v roku 2020 v počte 5 855 úmrtí, druhý najväčší nárast v roku 2015 v počte 2 480 úmrtí [6].

Zatiaľ čo emisie niekoľkých látok znečisťujúcich ovzdušie od roku 1990 výrazne klesli, znečistenie ovzdušia naďalej vyvoláva obavy a má významný vplyv na zdravie obyvateľov Slovenska. Európska environmentálna agentúra odhaduje, že až 5 000 predčasných úmrtí na Slovensku súvisí so znečistením ovzdušia. Odhady tiež naznačujú, že v dôsledku zlej kvality ovzdušia stúpli u nás zdravotné náklady na viac ako 3 miliardy eur ročne, vrátane straty 1,3 milióna pracovných dní za rok [7].

Zatiaľ posledná **6. Ministerská konferencia o životnom prostredí a zdraví** sa konala v Ostrave v dňoch 13 - 15. júna 2017. Jej zámerom bolo postaviť európsky proces ochrany životného prostredia a zdravia ako platformu pre implementáciu vybraných a relevantných cieľov v oblasti životného prostredia a zdravia do roku 2030. Hlavným dokumentom, ktorý bol prijatý v rámci konferencie, bola *Ostravská deklarácia ministrov*. V kontexte politiky Zdravie 2020 a Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj definovala oblasti, na ktoré by sa členské štáty WHO/Europe mali počas nasledovného obdobia v oblasti environmentálneho zdravia prioritne zamerať. Začiatkom roka 2019 Vláda Slovenskej republiky schválila nový akčný plán NEHAP V., v ktorom sú pre každú z priorít stanovené strategické dlhodobé ciele na zlepšovanie súčasného stavu environmentálnych determinantov vrátane aktivít a opatrení, ktorými je potrebné tieto ciele napĺňať.

Spomínanou kontrolou NKÚ bolo zistené, že Slovenská republika v súčasnosti nespĺňa všetky ustanovené kritériá určujúce dobrú kvalitu ovzdušia. Problémom je najmä **prekračovanie limitných koncentrácií pre PM_{10}, $PM_{2,5}$**, ale aj ďalších znečisťujúcich látok - **prekračovanie cieľovej hodnoty pre O_3 a benzo(a)pyrén** (ďalej len „BaP“)**,** ako aj **limitnej hodnoty pre NO_2** [8].

BaP si vyžaduje významnú pozornosť, ide o karcinogénnu látku. Vzniká predovšetkým nedokonalým spaľovaním v automobilovej doprave (najmä dieselové motory), pri vykurovaní domácností tuhým palivom (uhlie a biomasa), v železiarskom priemysle a pri výrobe koksu. Viaže sa na najmenšie prachové frakcie ($PM_{2,5}$) [9]. Podľa správy EEA o kvalite ovzdušia došlo v roku 2015 k prekročeniu priemerných ročných koncentrácií BaP v 14 členských štátoch. K prekračovaniu stanoveného limitu pre uvedenú látku dochádza najmä vo východnej a strednej Európe [10].

Predpokladom pre efektívne znižovanie znečistenia ovzdušia je informácia o tom, z akých zdrojov konkrétne znečistenie pochádza, a do akej miery je škodlivé pre zdravie dotknutých obyvateľov a životné

prostredie. NKÚ konštatoval, že v roku 2016 žilo na území ORKO viac ako 1,1 mil. obyvateľov, čo predstavuje približne 21% z celkového počtu obyvateľov SR. V súčasnosti sa ORKO výrazne rozšírili o rizikové oblasti v súvislosti s lokálnym vykurovaním domácností pevnými palivami [11].

Vďaka zdrojom z OP KŽP bola dokončená obnova *Národnej monitorovacej siete kvality ovzdušia* (ďalej len „NMSKO"), počet jej mestských, predmestských a vidieckych staníc bol rozšírený z 38 na 52. Automatické monitorovacie stanice (ďalej len „AMS") zabezpečujú kontinuálne monitorovanie znečistenia a umožňujú tak získať obraz o časovom chode a extrémoch krátkodobých koncentrácií a zároveň skracujú čas od odberu vzorky do zverejnenia výsledkov nameraných koncentrácií znečisťujúcich látok vonkajšieho ovzdušia. Na týchto AMS sa kontinuálne monitorujú základné znečisťujúce látky (SO_2, NO_2, NO_x, O_3, CO, BTX, Hg, PM_{10} a $PM_{2,5}$) a zabezpečujú sa manuálne odbery pre ťažké kovy (Pb, As, Ni, Cd) a benzo(a)pyrén. Stanice NMSKO monitorujú úroveň znečistenia ovzdušia najmä s ohľadom na ochranu ľudského zdravia.

1.4 Oblasti riadenia kvality ovzdušia pre rok 2021

Oblasti riadenia kvality ovzdušia (ďalej len „ORKO") sú určované pravidelne na základe meraní koncentrácií znečisťujúcich látok a prekročení ich limitných/cieľových hodnôt nameraných v rámci NMSKO. V roku 2021 MŽP rozšírilo ORKO o rizikové oblasti, ktoré boli identifikované na základe matematického modelovania využitím dostupných dát zo *Sčítania obyvateľov, domov a bytov 2011*.

Zhoršená kvalita ovzdušia nie je limitovaná iba na územie v okolí meracej stanice AMS. SHMÚ preto na pokyn MŽP určilo ORKO aj na základe matematického modelovania pre obce a prípadne aj celé okresy. Ako rizikové boli v roku 2021 určené obce s vysokou produkciou emisií PM_{10} z lokálneho vykurovania, pričom boli zohľadnené aj nepriaznivé rozptylové podmienky a vysoké koncentrácie prachových častíc na výstupe matematického modelovania. Dôraz je kladený na zhoršenú kvalitu ovzdušia v dôsledku vykurovania domácností tuhým palivom. Tie okresy, ktoré majú viac než 40 % obcí rizikových, sú kvôli zjednodušeniu za rizikové vymedzené celé.

Podrobný popis metodiky (*D. Štefánik: Určenie rizikových obcí s kvalitou ovzdušia ohrozenou lokálnym vykurovaním a zhoršenými rozptylovými podmienkami*) je dostupný na webovej stránke SHMÚ, podobne ako zoznam rizikových obcí a okresov .

V rámci diskusie k ORKO bolo poukázané na oblasť dopravy, ktorá tiež významne ovplyvňuje kvalitu ovzdušia hlavne vo väčších mestách. SHMÚ informovalo, že dáta pre dopravu vyplývajú z modelovania ATMO-street (zahŕňajúceho aj dopravné kaňony) a vstupné emisné dáta pre SHMÚ v tomto smere spracúva Centrum dopravního výzkumu (CDV – Brno).

2. Projekt LIFE IP a programy na zlepšenie kvality ovzdušia

V dňoch 24. a 25. apríla 2018 viedla Európska komisia so Slovenskom tzv. *Dialóg o čistom ovzduší* s cieľom podporiť opatrenia na zlepšenie kvality ovzdušia a prispieť k tomu, aby Slovensko dodržiavalo pravidlá EÚ o kvalite ovzdušia. Dialóg sa zameral na hlavné výzvy, ktorým Slovensko čelí – emisie zo spaľovania tuhých palív v domácnostiach, emisie z poľnohospodárstva, dopravy a priemyslu, potreba dôkladného monitorovania kvality ovzdušia a údajov o znečistení ovzdušia a integrovanej tvorby politiky na všetkých úrovniach riadenia.

Komisia vyzýva Slovensko, aby v plnej miere využilo dostupné mechanizmy financovania EÚ aj na podporu cieľov v oblasti kvality ovzdušia a znižovania emisií. Hoci primárnymi cieľmi nemusí byť zníženie znečistenia ovzdušia, ciele Programu rozvoja vidieka, operačných programov v rámci štrukturálnych fondov, Európskeho fondu pre strategické investície, Nástroja na prepájanie Európy (CEF) pre odvetvie dopravy a iných, ktoré tiež môžu pokrývať činnosti prospešné pre čisté ovzdušie.

2.1 Manažéri kvality ovzdušia

Hlavným cieľom projektu LIFE IP je podpora budovania kapacít a posilnenia regionálnych a miestnych autorít v oblasti riadenia kvality ovzdušia vytvorením národnej siete „manažérov kvality ovzdušia“ (ďalej len “MKO”). Účinné riadenie kvality ovzdušia je potrebné pre zlepšenie kvality ovzdušia a zníženie vystavenia širokej verejnosti škodlivým účinkom látok znečisťujúcich ovzdušie. Dôležitým cieľom projektu je prostredníctvom národnej siete MKO podporiť prípravu a implementáciu strategických dokumentov na riadenie kvality ovzdušia v regiónoch prostredníctvom programov na zlepšenie kvality ovzdušia (ďalej len „PZKO“).

Projektové aktivity boli do konca roka 2021 realizované v 6 spomedzi 8 štatistických regiónov NUTS Slovenska: Banská Bystrica, Trenčín, Trnava, Žilina, Prešov, Košice, na ktorých území sa nachádzajú zóny a aglomerácie vrátane ORKO. V týchto regiónoch aktívne pôsobia naši MKO. Štyria MKO sú zamestnaní priamo na MŽP (ďalej len „MKO MŽP“), ďalší štyria v Slovenskej agentúre životného prostredia (ďalej len „SAŽP“) a šesť MKO je zamestnaných v rámci samosprávnych krajov (na župách). Do projektových aktivít sú zapojené aj vybrané mestá a obce, konkrétne aglomerácie Bratislava a Košice, a Banská Bystrica, Jelšava, Hnúšťa, Tisovec, Krompachy, Prešov, Prievidza, Nováky, Trenčín, Trnava, Nitra, Ružomberok, Žilina, ktoré sa rovnako nachádzajú v zónach v rámci ORKO. Bratislavský samosprávny kraj (zóna) sa do projektu zapojí od roku 2022.

Tabuľka 2: MKO a regióny

Meno	Inštitúcia	Región
Juraj Burda	Ministerstvo životného prostredia SR	BSK
Michal Dávid	Ministerstvo životného prostredia SR	BSK
Jozef Wallner	Ministerstvo životného prostredia SR	BSK
Katarína Mičáková	Ministerstvo životného prostredia SR	TTSK, TSK
Marta Bejdáková	Trnavský samosprávny kraj	TTSK
Petra Baďurová Renčová	Trenčiansky samosprávny kraj	TSK
Anna Bohers do 31.7.2021 **Jana Pavlíková** od 1.8.2021	Slovenská agentúra životného prostredia (SAŽP)	BBSK
Ladislav Bíro	Banskobystrický samosprávny kraj	BBSK
Nadežda Odnogová do 31.12.2021	Slovenská agentúra životného prostredia (SAŽP)	ZSK
Ivana Fiťmová	Žilinský samosprávny kraj	ZSK
František Luterančík	Slovenská agentúra životného prostredia (SAŽP)	PSK
Dominik Lejko	Prešovský samosprávny kraj	PSK
Imrich Fekete	Slovenská agentúra životného prostredia (SAŽP)	KSK
Ján Rudy	Košický samosprávny kraj	KSK

Počas prvého roku a pol MKO absolvovali prvé školenia a workshopy (online aj prezenčne) a nadviazali pracovné kontakty s úradníkmi z okresných úradov a predstaviteľmi 182 miest a obcí (35 obcí v roku 2020, 147 v roku 2021; niektoré navštívili opakovane, opakované návštevy započítané nie sú). **Pracovných stretnutí týkajúcich sa PZKO bolo spolu 169** (ku 31.12.2021).

MKO v roku 2021 analyzovali, prípadne sa sami podieľali na príprave strategických dokumentov ako regionálny plán udržateľnej mobility R-PUM, územný plán, nízkouhlíková stratégia, program hospodárskeho a sociálneho rozvoja PHSR, envirostratégia, nízkouhlíková stratégia (NUS), cyklostratégia a ďalšie dokumenty súvisiace s kvalitou ovzdušia. Tieto dokumenty možno považovať za **relevantné podklady pre PZKO**. Prioritné boli strategické dokumenty publikované v rámci príslušných ORKO. MKO analyzovali a následne zadávali opatrenia a odpočty PZKO z predchádzajúceho obdobia (roky 2011,2013, 2014 a 2016) do databázy na dnesdycham.sk. MKO MŽP sú kontinuálne zapájaní do prípravy a pripomienkovania novej legislatívy týkajúcej sa ochrany ovzdušia.

Vzhľadom na skutočnosť, že podklady SHMÚ pre aglomeráciu Bratislava boli hotové už v roku 2020, MKO MŽP mohli v roku 2021 začať aktívnu spoluprácu s OÚvSK Bratislava. MKO MŽP boli účastní pri kreovaní pracovných skupín a pravidelne sa zúčastňovali ich zasadnutí, ktoré sa začali v auguste 2021. V spolupráci so zapojenými subjektami budú aj v priebehu roka 2022 naďalej spolupracovať a budú sa snažiť identifikovať a navrhovať merateľné opatrenia vytvorením tzv. **balíka/zásobníka opatrení na zlepšenie kvality ovzdušia**.

Traja MKO MŽP poskytujú poradenstvo a najmä podporu regionálnym a miestnym orgánom a osobám s rozhodovacími právomocami pre plánovanie efektívnych opatrení na zlepšenie kvality ovzdušia - Magistrát hlavného mesta Bratislavy, Dopravný podnik mesta Bratislavy, Bratislavský samosprávny kraj, zástupcovia veľkých zdrojov znečisťovania ovzdušia, samosprávy v BSK a podobne.

Práca na príprave PZKO pokračuje v roku 2022 v prípade ostatných regiónov Slovenska, kde boli vyhlásené ORKO. Posledný známy termín na vydanie PZKO, ktorý určilo MŽP a prezentovalo počas online konzultácií s úradníkmi v novembri 2021, bol 30. jún 2022. OÚvSK túto informáciu oficiálnou cestou od MŽP zatiaľ nedostali. V rovnakom termíne 30. júna vydá SHMÚ *Správu o kvalite ovzdušia v Slovenskej republike za rok 2021*, ktorej súčasťou budú ORKO pre rok 2022.

Zatiaľ nie je určené ako majú OÚvSK postupovať v prípade, že sa ORKO 2022 rozšíri o nové znečisťujúce látky a najmä o nové územia. SHMÚ každoročne na základe monitorovania znečistenia ovzdušia (za obdobie dlhšie ako jeden rok) navrhuje zoznam ORKO, pričom zoznam zón a aglomerácií zostáva nezmenený. Znečisťujúca látka je vyňatá zo zoznamu ORKO až potom, keď jej koncentrácie namerané na danej stanici tri roky za sebou nepresiahnu limitnú hodnotu.

2.2 Mobilný monitoring SHMÚ

Slovenský hydrometeorologický ústav (SHMÚ) pomocou mobilného automatického meracieho systému (M-AMS) zabezpečuje v rámci projektu LIFE IP sekundárne úlohy, ako napríklad odhaľovanie tzv. hot spotov, ktoré legislatívou SR nie sú definované. Sekundárne úlohy vyžadujú merať nie náhodne daný počet rôznych lokalít, a každú vybranú lokalitu monitorovať počas všetkých štyroch ročných období počas dvoch týždňov.

Významným príspevkom k zhoršovaniu kvality ovzdušia je vykurovanie domácností nekvalitným palivom (napríklad mokrým drevom, odpadovým drevom, pilinami vloženými do plastovej fľaše a zaliatymi

opotrebovaným olejom či inými odpadmi) v starých špórakoch s komínmi nízko nad zemou. Tento problém sa týka aj početných marginalizovaných rómskych komunít. Splodiny pochádzajúce napríklad z komínov sa potom nerozptyľujú a zostávajú v priestore nad mestom, obcou alebo ich časťou.

SHMÚ ako partner projektu má za úlohu napĺňať ciele z Opatrenia D - *Monitorovanie vplyvov implementácie plánov riadenia kvality ovzdušia*. Jednou z pridaných hodnôt riešenia projektu LIFE je vypracovanie emisných inventúr znečisťujúcich látok v cieľových regiónoch prepojených s ďalším monitorovaním kvality ovzdušia za pomoci mobilných automatických monitorovacích staníc (M-AMS) vo vybraných lokalitách.

Tabuľka 3: Mobilný monitoring SHMÚ

Monitorovacie kampane SHMÚ (projekt LIFE IP)		
1. monitorovacia kampaň	**roky 2020 až 2022**	12 vybraných lokalít
2. monitorovacia kampaň	**roky 2023 až 2025**	2 ďalšie lokality každý rok
3. monitorovacia kampaň	**roky 2026 až 2028**	12 vybraných lokalít z 1. kampane

Namerané údaje nám pomôžu spresniť zdroje emisií a identifikovať nové hot spoty v rámci rizikových oblastí, ktoré vzhľadom na svoj charakter nie sú bežne sledované a doteraz neboli odhalené. Pritom môžu mať zásadný vplyv na zdravie, životné prostredie a ekosystémy na danom území. Na mnohých územiach bez zohľadnenia týchto zdrojov nie je možné dosiahnuť zhodu medzi modelovaním hodnôt s výsledkami imisného monitoringu. Na základe spresnenia zdrojov emisií bude možné cielene zamerať špeciálne politiky ako aj opatrenia v rámci prípravy a/alebo aktualizácie PZKO.

Mobilná automatická monitorovacia stanica (M-AMS) kvality ovzdušia umožňuje meranie:

- znečisťujúcich látok: PM_{10}, $PM_{2,5}$, SO_2, NO_x-NO-NO_2, CO, BTX, BaP a vybraných kovov,
- meteorologických parametrov: smer a rýchlosť vetra; teplota, vlhkosť a tlak vzduchu.

Hodnotenie koncentrácií znečisťujúcich látok sa vykonáva referenčnými metódami opísanými v príslušných technických normách alebo rovnocennými metódami. Príslušný monitorovací program je určený podľa cieľa monitorovania. Všeobecne platí, že vzdialenosťou od automatických staníc merania kvality ovzdušia narastá miera neurčitosti a neistoty namodelovaných údajov (rizikové oblasti). Imisný monitoring lokálnych kúrenísk sa realizuje počas vykurovacieho obdobia, počas ktorého sú pomerne časté aj teplotné inverzie.

2.3 Programy na zlepšenie kvality ovzdušia

Česká republika

V susednej Českej republike *Program zlepšovania kvality ovzdušia* (ďalej len „PZKO“) ako strategický dokument spracováva *Ministerstvo životného prostredia Českej republiky* v spolupráci s príslušným krajským úradom alebo obecným úradom a s príslušným krajom alebo obcou v samostatnej pôsobnosti na základe splnomocnenia, uvedeného v § 9 ods. 1 zákona č. 201/2012 Zb. o ochrane ovzdušia, v platnom znení (ďalej tiež len „zákon o ochrane ovzdušia“).

PZKO sa podľa § 9 ods. 1 zákona o ochrane ovzdušia vyhlasuje vo *Vestníku Ministerstva životného prostredia ČR*, predtým ho však **schváli samotné ministerstvo**. PZKO sú vydávané na dobu neurčitú, podľa

§ 9 ods. 5 zákona o ochrane ovzdušie ich však Ministerstvo životného prostredia aktualizuje v spolupráci s príslušným krajským úradom alebo obecným úradom a s príslušným krajom alebo obcou v samostatnej pôsobnosti podľa potreby, najmenej však raz za 4 roky. Súčasné programy sú vydané v roku 2020 pre ďalšie obdobie a sú označené ako *Program 2020+.*

PZKO stanovujú záväzné opatrenia na dosiahnutie imisných limitov v dobe čo možno najkratšej podľa zákona o ochrane ovzdušia. Okrem týchto záväzných opatrení sa jednotlivé programy odkazujú na tzv. *podporné opatrenia* predstavujúce dobrú prax pri riadení kvality ovzdušia na všetkých úrovniach verejnej správy. Pri týchto druhoch opatrení nemožno z centrálnej úrovne presne kvantifikovať rozsah ich realizácie, či definovať ich prínos. Ide napríklad o správny postup povoľovania nových zámerov v území, čistenie komunikácií či parkovaciu politiku, a preto nie sú priamou súčasťou programov zlepšovania kvality ovzdušia, hoci sú pre zlepšenie kvality ovzdušia tiež prínosné.

PZKO sa vydávajú v prípade prekročenia imisného limitu pre každú zónu a aglomeráciu podľa zákona o ochrane ovzdušia. PZKO 2020+ stanovujú záväzné opatrenia na dosiahnutie imisných limitov. Tieto opatrenia boli stanovené na základe analýzy príčin znečistenia ovzdušia a na základe imisnej projekcie vývoja kvality ovzdušia so zohľadnením existujúcich opatrení (projekcia bola vyhotovená k roku 2023). Ministerstvo životného prostredia každoročne v spolupráci so *Štátnym zdravotným ústavom* spracováva Informácie o zdravotných rizikách spojených s kvalitou ovzdušia.

Slovenská republika

Programy na zlepšenie kvality ovzdušia (ďalej len „PZKO“) pripravujú a vydávajú bez schvaľovania okresné úrady v sídle kraja (ďalej len „OÚvSK). V rámci prípravy PZKO úrady v spolupráci s MKO pracujú s *Metodickým pokynom*, ktorý vypracoval odbor ochrany ovzdušia MŽP SR. Ako je uvedené v samotnom dokumente *Metodický pokyn* má odporúčací charakter, obsahuje odporúčania dané Svetovou bankou v rámci projektu „*Slovak Republic Air Protection Strategy – Advisory Services on Air Quality Management*.“

Podľa *Metodického pokynu* sa **príprava PZKO ako strategického dokumentu regionálneho významu začína zverejnením oznámenia o začatí príprav na vydanie PZKO/IPZKO**, ktoré vydá príslušný OÚvSK. Oznámenie úrad vyvesí na svojom webovom sídle na Úradnej tabuli. Počas prípravy PZKO majú OÚvSK poskytnúť súčinnosť dotknuté orgány štátnej a verejnej správy - vyššie územné celky, dotknuté obce, prevádzkovatelia, SHMÚ. Za ideálnych okolností majú aj svojich zástupcov v Poradnom výbore prípadne v pracovných skupinách. Členov týchto skupín určuje príslušný OÚvSK, avšak všetkých **zainteresovaných aktérov pomáhajú OÚvSK identifikovať naši MKO.**

Prax ukázala, že v niekoľkých prípadoch narážame na rozpor medzi odporúčaním a postupom v zmysle platnej legislatívy. Mnohí úradníci OÚvSK neprijali *Metodický pokyn* v plnom rozsahu a v prípade zásadných otázok čakajú na oficiálne a najmä písomné usmernenia a stasnoviská zo strany MŽP.

Tabuľka č. 4: Oznámenie o začatí príprav PZKO vydané bez jednotného metodického pokynu MŽP

Oznámenie o začatí príprav na vydanie aktualizovaného IPZKO		Oznámenie ORKO PZKO
OÚvSK Bratislava		
1. Vymedzenie **ORKO** pre rok 2020 – územie hlavného mesta Bratislavy (**NO_2, O_3**).	bez výzvy pre verejnosť poslať návrhy opatrení	15.2.2021

2. Oznámenie začatia príprav na vydanie **IPZKO** pre územie hl. mesta Bratislavy.		
OÚvSK Košice		
1. Vymedzenie **ORKO** pre rok 2020 – pre aglomeráciu Košice (mesto Košice a obce Bočiar, Haniska, Sokoľany a Veľká Ida) a zónu Košického kraja (**PM_{10}, BaP**)	bez výzvy pre verejnosť poslať návrhy opatrení	22.3.2021 27.4.2021 (vyvesenie)
2. Oznámenie začatia príprav na vydanie **IPZKO** pre aglomeráciu Košice a zónu Košický kraj.		
OÚvSK Trenčín		
1. Vymedzenie **ORKO** pre rok 2020 – územie mesta Trenčín (**PM_{10}**), územie okresu Prievidza (**BaP**)	vrátane výzvy pre verejnosť poslať návrhy opatrení do 31.5.2021	14.04.2021
2. Oznámenie začatia príprav na vydanie **IPZKO** pre zónu Trenčiansky kraj.		
OÚvSK Banská Bystrica		
1. Vymedzenie ORKO – oznámenie odkazuje na link na webové sídlo SHMÚ	výzva pre verejnosť ohľadom návrhov opatrení	2.6.2021
2. Oznámenie začatia príprav na vydanie aktualizovaného **IPZKO** pre zónu Banskobystrický kraj.	výzva pre občianske združenia (pracovná skupina) do 30 dní od zverejnenia oznámenia	
OÚvSK Prešov		
1. Vymedzenie **ORKO** pre rok 2020 – územie mesta Prešov a obce Ľubotice v zone Prešovský kraj (**NO_2**). Po zverejnení boli do ORKO doplnené niektoré rizikové oblasti.	vrátane výzvy pre verejnosť poslať návrhy opatrení do 5.11.2021	29.9.2021, 6.10.2021 (vyvesenie)
2. Oznámenie o začatí príprav na vydanie aktualizovaného **PZKO** pre zónu Prešovský kraj.		
OÚvSK Žilina		
1. Odvoláva sa na vymedzenie **ORKO pre rok 2021** (merania v rokoch 2018-2020) na základe návrhu SHMÚ, čiže ho priamo sám nevymedzuje (územie mesta Ružomberok a obce Likavka (**$PM_{2,5}$**) a územie mesta Žilina (**BaP** a **$PM_{2,5}$**). Do ORKO boli doplnené rizikové oblasti – **spolu 296 obcí**.	vrátane výzvy pre verejnosť poslať návrhy opatrení do 30.9.2021	16.8.2021 **2.2.2022** **(vyvesenie)**
2. Oznámenie o začatí príprav na vydanie aktualizovaného **PZKO** pre zónu Žilinský kraj, ktorým budú prijaté opatrenia na zníženie emisií BaP.		

PZKO budú obsahovať analýzu stavu kvality ovzdušia od SHMÚ, podiel zdrojov na znečistení ovzdušia, zhodnotenie doteraz prijatých opatrení a opatrenia na zlepšenie kvality ovzdušia (zodpovedné osoby, termíny plnenia, indikátory plnenia a podobne). PZKO a účinnosť opatrení majú posudzované každé tri roky so zverejnením informácie o výsledku ich preskúmania. Zatiaľ nie je jesné, kto bude ich účinnosť posudzovať a kde sa výsledok zverejní.

Začiatkom roka 2021 sa predpokladalo, že nová legislatíva už bude účinná od 1.1.2022, avšak tú ku 31.1.2022 čaká medzirezortné pripomienkové konanie. Nová legislatíva umožní OÚvSK vydať zásadné opatrenia z PZKO ako opatrenia podľa § 18 zákona č. 400/2015 Z. z. o tvorbe právnych predpisov a o Zbierke zákonov Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Vydanie opatrenia je formálny akt, ktorým sa zodpovedným osobám ukladajú povinnosti súvisiace s plnením opatrení. Osobám zodpovedným za plnenie konkrétneho opatrenia musí byť tento dokument doručený.

Tabuľka č. 5: Začatie príprav PZKO - problémy vyplývajúce z praxe.

Príprava PZKO
Do konca roka 2021 bolo vydaných 6 oznámení, z toho 5 bolo zverejnených na Úradnej tabuli webového sídla úradu. Štyri OÚvSK vymedzili ORKO 2020 – Bratislava, Košice, Trenčín a Prešov (pre roky 2017, 2018 a 2019 zohľadňujúc najmenej ostatné 3 roky). OÚvSK Banská Bystrica sa odvoláva na web SHMÚ a jeho vymedzenie ORKO 2021. **OÚvSK Žilina** z technických príčin nezverejnil na Úradnej tabuli webového sídla úradu v auguste 2021, zverejnil ho až **2. februára 2022** (s pôvodným dátumom 16.8.2021).
OÚvSK Trnava a OÚvSK Nitra nedostali oficiálne písomné vyjadrenie MŽP k príprave PZKO v súvislosti s ORKO 2021 vymedzené kvôli rizikovým oblastiam.
Zoznam vymedzených ORKO sa **po zverejnení oznámení na úradnej tabuli piatich OÚvSK** viackrát aktualizoval na webovom sídle SHMÚ (bez zverejnenia dátumov jednotlivých aktualizácií). ORKO boli doplnené o rizikové oblasti na základe matematického modelovania (použitím dát zo SOBD 2011).
Oznámenia sa na Úradnej tabuli vyvesujú na rôznych miestach (*Úradné oznamy, Životné prostredie, Ovzdušie, Archív*) iba na konkrétne obdobie, potom sa zvyčajne uložia do archívu.
Oznámenia OÚvSK nemajú jednotnú formu, formuláciu a ani obsah, chýba k nim usmernenie MŽP.
Metodický pokyn (MP) obsahovo nekorešponduje s prílohou č.12 Vyhlášky MŽP SR o kvalite ovzdušia č. 244/2016 Z.z. Chýbajú niektoré prílohy a/alebo ich časti (napríklad tzv. identifikačný list opatrení).
Všetkým OÚvSK od konca novembra 2021 chýbajú oficiálne (písomné) stanoviská MŽP ku odkladu termínu vydania PZKO a k procesu SEA.
Vydanie PZKO
Nie je definované, **kto hotový návrh PZKO pred jeho vydaním schváli.**
Termín vydania PZKO bol určený na 30.6.2022 ústne počas online konzultácie dňa 30. novembra 2021. Termín 30.6. koliduje s termínom zverejnenia *Správy o kvalite ovzdušia v Slovenskej republike* pre rok 2021, kde budú identifikované/oznámené ORKO pre rok 2022.
Termín vydania do 18 mesiacov od vymedzenia ORKO. Od termínu zverejnenia oznámenia na Úradnej tabuli alebo od oznámenia ORKO prostredníctvom informácie pre MŽP, keď OÚvSK túto skutočnosť oznámi ministerstvu. „*Ministerstvo každoročne zverejní aktuálny zoznam oblastí podľa odseku 1 písm. a) a b) na svojom webovom sídle*“ – zoznam na webovom sídle MŽP chýba, zoznam ORKO zverejňuje iba SHMÚ na svojom webovom sídle, a to bez udania dátumu, ku ktorému bol zoznam ORKO zverejnený.
PZKO a účinnosť opatrení budú posudzované každé tri roky so zverejnením informácie o výsledku preskúmania – tu je potrebné konkretizovať, kto a na základe čoho ich preskúma, a kde bude výsledok preskúmania zverejnený.

Prax MKO potvrdzuje, že lehota na vydanie PZKO v rozsahu 18 mesiacov, je na naše podmienky veľmi ambiciózna. Problematický sa javí prenesený výkon štátnej správy na iný orgán v gescii ministerstva vnútra, čiže nie v rámci toho ministerstva, ktoré zodpovedá za celý systém riadenia kvality ovzdušia**.**

2.4 Vyjadrenie odboru ochrany ovzdušia MŽP SR k príprave PZKO v roku 2021

PZKO je strategickým dokumentom na regionálnej úrovni, a preto musí byť vypracovaný tak, aby mohol byť tiež jedným z podkladov pre integrovanú územnú stratégiu daného regiónu. V tejto súvislosti považujeme za dôležité hľadať prienik a synergiu aj so strategickými dokumentami iných rezortov a tak zabezpečiť financovanie na jeho implementáciu.

V žalobe na SR Európska komisia poukázala na nedostatky doterajších PZKO: formalistický prístup, nedostatočnú adresnosť opatrení a nepreukázanie, ako prijaté opatrenia prispejú k zlepšeniu kvality ovzdušia.

To, že prijaté PZKO nedokázali zlepšiť kvalitu ovzdušia potvrdzuje aj posledný vývoj - **predbežné údaje z monitorovania kvality ovzdušia za uplynulý rok**. Ide o prekročenie limitnej hodnoty PM_{10} - Banská Bystrica, Jelšava, Veľká Ida, a prekročenie limitnej hodnoty pre $PM_{2,5}$ - Martin, Jelšava, Veľká Ida. Veľkým problémom je dlhodobé prekračovanie cieľových hodnôt pre benzo(a)pyrén na väčšine monitorovacích staníc, kde sa meria.

Z uvedeného je zrejmé, že ak nezvolíme nový prístup v riadení kvality ovzdušia, nikam v riešení kvality ovzdušia nepokročíme. Zákon č. 137/2010 Z.z. o ovzduší v znení neskorších predpisov jednoznačne ustanovuje okresné úrady v sídle kraja za orgán, ktorý riadi kvalitu ovzdušia a aj vypracováva programy na zlepšenie kvality ovzdušia.

Keďže reforma ESO zahrnula špecializovanú štátnu správu spolu so všeobecnou pod Ministerstvo vnútra, MŽP SR je v pozícii, kedy môže len metodicky usmerňovať činnosť okresných úradov v sídle kraja. Snahou riešiť handicap v priamom riadení okresných úradov MŽP SR spôsobený reformou ESO, ktorý má pomôcť preklenúť aj integrovaný projekt LIFE Zlepšenie kvality ovzdušia, ktorého gestorom je ministerstvo.

Keďže terajšie PZKO sú už obsolentné, ministerstvo vlani vyzvalo OÚvSK listom na vypracovanie nových PZKO a taktiež metodicky usmerňovalo okresné úrady v sídle kraja počas 2 online stretnutí (konzultácií), ktoré boli zorganizované vlani v spolupráci s projektom LIFE IP.

V roku 2020 ministerstvo vydalo aj metodický pokyn na prípravu PZKO, ktorý detailne opisuje celý proces vypracovania PZKO s podrobnosťami aj so špecifikáciou: kto a čo má urobiť. K metodickému pokynu boli vydané 4 prílohy, napríklad *Podrobnosti o obsahu PZKO* alebo *Príklady dobrej praxe*, kde sú uvedené opatrenia z celej EÚ spolu s linkom na podrobnejšie informácie (aj keď nie všetky linky sú aktívne). Ďalšie prílohy sú v príprave. Ministerstvo vydalo aj vzorový štatút pre poradné výbory, ktoré sa zriaďujú s cieľom zapojiť relevantné orgány do výberu vhodných opatrení do PZKO.

Očakávania, že pracovníci OÚvSK budú samostatne postupovať podľa vydaného metodického pokynu pri tvorbe PZKO a aktívne pritom využijú aj pomoc MKO, sa nenaplnili. V skutočnosti to bolo a je skôr naopak. MKO aktivizovali pracovníkov OÚvSK, aby s prípravou PZKO aspoň začali.

Príprava analýzy stavu kvality ovzdušia pre jednotlivé zóny, ktoré malo vypracovať SHMÚ, meška pre oneskorenie odovzdávania nového superpočítača ako aj testovanie modelovacích programov. Podľa vyjadrenia SHMÚ, analýzy pre všetky zóny a vybrané ORKO budú hotové v priebehu februára a marca. Tento dôvod bol rozhodujúci, prečo ministerstvo posunulo termín na vydanie PZKO do konca júna 2022. Na skutočnosť, že analýzy budú meškať, SHMÚ upozornilo už vlani a odporúčalo, aby sa zatiaľ úrady pri príprave PZKO, využívali údaje o podiele zdrojov na znečistení z doterajšieho hodnotenia kvality ovzdušia.

Novou skutočnosťou bolo rozšírenie oblastí riadenia kvality ovzdušia, teda oblastí, kde treba prijať opatrenia, nielen na územia v okolí monitorovacích staníc s prekročením limitných hodnôt, ale aj rizikové oblasti, ktoré monitorovaním nie je dostatočne pokryté, avšak kde na základe modelovania vychádza vysoké riziko znečistenia ovzdušia prekračujúceho limitné hodnoty. Metodika, ktorú SHMÚ vypracovalo, identifikuje slabo prevetrávané oblasti, kde sa prevažne kúri tuhým palivom s častým výskytom teplotných inverzií v zime. Takúto analýzu SHMÚ vypracovávalo po prvý krát a finálna verzia týchto oblastí bola zverejnená až na jeseň 2021.

Je potrebné si priznať, že vyššie uvedené rizikové oblasti predstavujú výrazný problém v kvalite ovzdušia na Slovensku, ktorý bolo nutné pomenovať, a ktorému sa treba venovať. Riešenie nie je jednoduché, ale tváriť sa, že takýto problém tu nie je, nie je riešením. V tejto veci treba využiť kapacity v projekte LIFE na šírenie osvety ako správne kúriť, o zákaze spaľovať odpad a vplyvoch na zdravie, o pripravovaných možnostiach podpory výmeny kotlov, zriadenie sociálnych podnikov na prípravu a distribúciu paliva (najmä marginalizovaným skupinám obyvateľstva), na komunikáciu so starostami – čo už sa začalo diať.

Dnes možno konštatovať, že nedostatočná akceptácia nového prístupu pri tvorbe PZKO a rôzne polemiky brzdili celý proces, a žiaľ, pre nedostatok kapacít a časovú vyťaženosť pracovníkov odboru ochrany ovzdušia sa doteraz nepodarilo razantnejšie presadiť novú líniu a dosiahnuť pokrok v tvorbe PZKO, až na výnimky.

Ministerstvo chce zlepšiť celý proces riadenia kvality ovzdušia a viac zapojiť aj samosprávy do riešenia kvality ovzdušia aj prostredníctvom návrhu nového zákona o ochrane ovzdušia. Príprava PZKO skutočne potrebuje nový prístup v súlade s naším *Metodickým pokynom*.

2.5 Okresné úrady v sídle kraja

Reforma ESO bola pre svoju komplexnosť a náročnosť rozdelená do viacerých etáp. Podstatou prvej etapy programu ESO bola integrácia špecializovaných pôsobností štátnej správy s účinnosťou **k 1. januáru 2013**, kedy došlo k zrušeniu špecializovaných miestnych orgánov štátnej správy na krajskej úrovni vrátane 8 krajských úradov životného prostredia a 248 obvodných úradov životného prostredia.

K 1. októbru 2013 vzniklo **72 okresných úradov v sídlach kopírujúcich územnosprávne členenie SR**. Agendu okresných úradov tvorí agenda pôvodných obvodných úradov (miestna štátna správa, živnosti, matriky, občianstva, priestupky, atď.) ako aj integrovaných špecializovaných úradov štátnej správy (po zrušených 248 obvodných úradov životného prostredia, obvodných úradov cestnej dopravy a pozemných komunikácii, obvodných lesných úradov, obvodných pozemkových úradov a správ katastra). Z pôvodného počtu 50 obvodných úradov sa okresnými stalo 49 úradov (okrem mesta Štúrovo, ktoré nebolo okresným mestom, pracovisko štátnej správy tam ale zostalo zachované). V rámci územného členenia SR je zriadených 8 okresných úradov v sídle kraja. [12]

Okresné úrady v sídle kraja (OÚvSK) sú okresné úrady s rozšírenými kompetenciami na území celého kraja, sú zodpovedné za riadenie kvality ovzdušia v rámci jeho územia. OÚvSK, na základe návrhu poverenej organizácie (SHMÚ) vychádzajúceho z odborného hodnotenia kvality ovzdušia, vyhlási a vymedzí oblasť vyžadujúcu osobitnú ochranu, a túto skutočnosť oznámi MŽP. Pre oblasti riadenia kvality ovzdušia vypracovávajú OÚvSK programy na zlepšenie kvality ovzdušia a vydávajú akčné plány, v ktorých určia opatrenia na zlepšenie kvality ovzdušia a zodpovednosť za ich plnenie.

OÚvSK tiež rozhodujú o odvolaniach voči rozhodnutiam okresných úradov, ako prvostupňových orgánov, odvolacím orgánom je však osobitný útvar okresného úradu v sídle kraja – odbor opravných prostriedkov, na ktorom je zriadený aj referát starostlivosti o životné prostredie. OÚvSK vykonávajú svoju pôsobnosť na úseku výkonu štátnej správy ochrany prírody a krajiny prostredníctvom svojho **odboru starostlivosti o životné prostredie**, oddelenia ochrany prírody a krajiny a vybraných zložiek životného prostredia kraja.

Poznatok z praxe: *Centralizované riadenie a skutočnosť, že okresné úrady nemajú vlastné rozpočty, ako ani právnu subjektivitu, spôsobuje v praxi veľké problémy v bežnom fungovaní odborov starostlivosti o životné prostredie. Často aj banálne veci nie je možné vyriešiť operatívne a je nevyhnutné čakať na ich riešenie dlhé mesiace. Problémom je aj skutočnosť, že rôzne sféry fungovania okresného úradu majú na starosti rôzne sekcie ministerstva vnútra, čo komunikáciu sťažuje a predlžuje* [13].

Organizačné nastavenie štátnej správy vo všeobecnosti nepochybne má priamy a zásadný dopad na efektívnosť jej fungovania. Predmetom ako aj objektom štátnej správy starostlivosti o životné prostredie je jeho ochrana a starostlivosť oň, teda **verejný záujem.** Reálna ochrana životného prostredia je priamo závislá na efektívnom fungovaní štátnej správy v danej oblasti.

V Slovenskej republike je environmentálne právo nekodifikovanou právnou oblasťou, kde je **úprava starostlivosti o životné prostredie rozptýlená vo veľkom počte často komplikovaných právnych predpisov zákonnej i podzákonnej právnej sily**. Takýto systém môže pôsobiť na úkor koherentnosti a systémovosti práva životného prostredia, čo má za následok aj jeho neefektívnosť. [14]

Ministerstvo vnútra SR (ďalej len „MV“) má zásadný dosah na chod okresného úradu v sídle kraja, vzhľadom k tomu, že minister vnútra navrhuje vláde SR na vymenovanie prednostov okresných úradov. MV tiež schvaľuje organizačné poriadky okresných úradov po dohode s ostatnými ústrednými orgánmi štátnej správy vo vzťahu k ich vecnej pôsobnosti. Skutočnosť, že s výnimkou vecnej stránky, sa celé riadenie okresných úradov uskutočňuje z MV, nezohľadňuje špecifiká, ktoré chod odborov starostlivosti o životné prostredie okresných úradov, ako bývalých pracovísk špecializovanej štátnej správy, vyžaduje. Problémom je, že je **agenda zamestnancov týchto odborov kumulovaná.** Systém riadenia MV v praxi spôsobuje nepochopenie a aj nezáujem riešiť problémy týchto odborov. [15]

Prvé dva roky realizácie nášho projektu boli do značnej miery ovplyvnené pandémiou COVID-19. Opatrenia prijaté z dôvodu spomalenia šírenia vírusu, zredukovali možnosti osobných stretnutí. MKO v druhej polovici roka 2020 oslovili kolegov z OÚvSK prostredníctvom obsažného dotazníka *Skúsenosti s prípravou programu na zlepšenie kvality ovzdušia, resp. Integrovaného programu na zlepšenie kvality ovzdušia (tzv. prieskumník),* ktorý pre MKO pripravila Koordinačná jednotka. Jeho stručné hodnotenie, spracované ku 31.8.2021, poskytuje nasledujúca tabuľka.

Tabuľka č. 6: Stav prípravy PZKO - prieskumník pre OÚvSK

Výzvy z pohľadu MKO počas prípravy PZKO	
Bratislava	PZKO má byť zaradený medzi strategické dokumenty. Chýbajú odpovede na zásadné otázky (aj v rámci diskusného fóra na dnesdycham.sk). Je potrebné definovať schvaľovací proces PZKO. V súčasnosti OÚvSK program vydáva, zverejňuje, aktualizuje, avšak chýba adresnosť, kto program schvaľuje.
B. Bystrica	Potreba spracovania kvalitného dokumentu aj zo strany OÚvSK, zapojením relevantných inštitúcií a MVO (participatívnym spôsobom). Vytvorenie Poradného výboru a pracovných skupín bez mandátu a metodického pokynu.
Trnava	Rizikové oblasti.

Trenčín	Nedostatočné podklady k prístupu k jednotlivým krokom prípravy PZKO podľa *Metodického pokynu*. Najmä podklady k rizikovým oblastiam (RO) a na to naviazaný proces zriadenia Poradného výboru (PV) a pracovnej skupiny (PS). Výzvou bude nastavenie naozaj produktívnej diskusie s reálnymi prínosmi pri širokom spektre názorov a pri veľkom počte miest a obcí. Výzvou je hľadanie reálnych opatrení a ich „šitie na mieru“ bez vlastnej grantovej schémy na lokálne vykurovanie. Nedostatočné ľudské a technologické kapacity pre dobré nastavenie a zacielenie opatrení – monitoring KO, štúdie, zbieranie dát a ich vyhodnocovanie atď.
Žilina	Rizikové oblasti.
Košice	Chýbajúce inštrukcie pre zriadenie Poradného výboru a pracovných skupín. Nedostatočná znalosť niektorých predstaviteľov obcí ohľadom cieľov PZKO, ich nedostatočná zainteresovanosť.
Prešov	Kumulovaná agenda v rámci OÚvSK (prevláda agenda zameraná na vodu).
Výzvy z pohľadu OÚvSK počas prípravy PZKO	
Bratislava	Dlhý časový interval od vydania *Správy o kvalite ovzdušia v Slovenskej republike* od SHMÚ (30.6.2021), zistenia, že v zóne boli prekročené LH až po doručenie podkladov od MŽP a SHMÚ. Kvalitatívny aspekt podkladov pre PZKO a komunikácia - odborná organizácia oficiálne neodpovedala na list OÚvSK (až na druhé vyzvanie), doručila podklady spĺňajúce formálne kritériá podľa prílohy č. 12 vyhlášky 244/2016 Z.z., ale obsahovo nedostatočné. Niektoré požadované informácie neboli doručené vôbec. Chýbajú financie a kapacity na analýzu vplyvov opatrení pre PZKO.
B. Bystrica	Nevymožiteľnosť PZKO, nejasnosť lokalít, pre ktoré majú byť PZKO vypracované. Nevymožiteľnosť opatrení a nedostatok informácií (napríklad údajov zo sčítania dopravy).
Trnava	Nekonzistentné informácie – získané počas online stretnutí a získané formálne listom.
Trenčín	Kumulovaná agenda pracovníkov OÚvSK. Nejednoznačná komunikácia, pokyny a termíny - príprava PZKO na základe nedodaných podkladov. Vytvorenie PV a PS a následné hľadanie možností opatrení – na základe podkladov k RO, ktoré zatiaľ na OÚvSK neboli doručené od SHMÚ - z toho vyplýva „časový stres“ a reálne obavy o nedodržanie lehoty na vydanie dokumentu.
Žilina	Počet zamestnancov OúvSK. Komunikácia OÚvSK s SHMÚ.
Košice	Nejasnosť v inštrukciách pre tvorbu Štatútu PV a nominačných listov do PV a PS, existujú obavy ako budú fungovať.
Prešov	Kumulované agenda pracovníčky OúvSK. Chýbajú jasne stanovené pravidlá podložené legislatívou.
Komunikácia zodpovedných orgánov s OÚvSK	
Bratislava	MŽP SR zastáva direktívnu líniu, SHMÚ komunikuje na nedostatočnej úrovni (neodpovedá). Spolupráca a komunikácia s Magistrátom hl. mesta Bratislava a VÚC je korektná a profesionálna aj keď nie vždy prebieha načas.
B. Bystrica	OúvSK komunikuje hlavne s SHMÚ, VÚC. S ostatnými inštitúciami len v prípade potreby.
Trnava	Skôr nie, (rozdielne informácie – počas online stretnutí, od MKO, následne písomné od OOO, neskoro dodané podklady od SHMÚ).
Trenčín	Často dochádza k nedorozumeniam a nepochopeniu (rozličné očakávania a možnosti). Nedostatočná odozva zo strany SHMÚ, dlhé čakanie na odborné podklady.
Žilina	Prebieha.
Košice	Prostredníctvom MKO.
Prešov	Zodpovedné orgány neboli oslovené.
Formovanie Poradného výboru a pracovných skupín	
Bratislava	Prvé stretnutie PS sa uskutočnilo 25.8.2021. Stáli členovia pracovných skupín (PS) – Magistrát hl. m. Bratislavy, OÚvSK, **bez RÚVZ BA**

B. Bystrica	Sformované PV aj PS. Aktivity pozastavila nepresná informácia, že na MŽP bude vytvorená pozícia „konzultanta pri tvorbe PZKO“.
Trnava	Nie, chýbajú informácie k rizikovým oblastiam.
Trenčín	Pripravený predbežný zoznam členov, čakalo sa na zoznam rizikových oblastí (RO). Rovnako je to aj v prípade prevádzkovateľov ZZO – návrhy MKO sa v konečnom dôsledku môžu líšiť od oficiálnych podkladov od SHMÚ.
Žilina	Áno.
Košice	Áno. **RÚVZ KE má člena v PS.**
Prešov	Bol vytvorený zoznam pár mesiacov dozadu, odvtedy žiaden posun.
Návrhy opatrení z radov verejnosti k PZKO	
Bratislava	Verejnosť nebola v oznámení vyzvaná.
B. Bystrica	Informácia zverejnená iba na webovej stránke úradu, ktorú verejnosť bežne nenavštevuje. Návrhy verejnosti neboli doručené. OÚvSK nesprávne formuloval výzvu na zapojenie verejnosti, ktorá by mohla mať záujem na participovaní pri tvorbe PZKO (astmatici, chronicky chorí, organizácie zatupujúce rodičov, miestna cykloiniciatíva).
Trnava	Nie (oznámenie o začatí prípravy PZKO nebolo zverejnené).
Trenčín	Verejnosť bola v oznámení vyzvaná, zo strany MKO prebehlo aj medializovanie tejto možnosti, zatiaľ neevidujeme žiadne návrhy k PZKO.
Žilina	Nie (oznámenie o začatí prípravy PZKO nebolo zverejnené – údajne pre technickú chybu). Oznámenie s dátumom 16.8.2021 bolo zverejnené až v roku 2022. Verejnosť bola vyzvaná, avšak nemohla reagovať – kvôli termínu zverejnenia oznámenia.
Košice	Verejnosť nebola v oznámení vyzvaná.
Prešov	Nie (oznámenie o začatí prípravy PZKO nebolo zverejnené).
Doplňujúce názory k príprave PZKO	
Bratislava	Zámer (MKO+OÚvSK) poslať list na MŽP, dôvodom je nedostatočná komunikácia zo strany MŽP.
B. Bystrica	Otázne budú zoznamy RO a realita v regiónoch. Na oslovenie zástupcov MVO pre Poradný výbor nebola žiadna reakcia. MVO plánujú oslovovať telefonicky. Kvalitná sieť ekocentier a táto forma osvety pre všetkých obyvateľov kraja môžu byť spolu s aktivitami projektu LIFE dobrým nástrojom, ako zlepšiť implementovateľnosť a vymožiteľnosť PZKO.
Trnava	Neskoré dodanie podkladov od SHMÚ k tvorbe PZKO.
Trenčín	Potreba dostatočného zdôvodnenia vymedzenia RO, podiely jednotlivých znečisťujúcich látok a ich zdroje v daných oblastiach. Budovanie dôvery a odbornosť - len na základe dát a expertízy budú zástupcovia obcí ochotní spolupracovať a snažiť sa aktívnejšie zapojiť, nielen si formálne splniť povinnosti. Osveta je behom na dlhú trať. MKO potrebujú pevnú podporu.
Žilina	Potreba konzultovať s SHMÚ a MŽP rizikové oblasti a znečisťujúce látky v ORKO.
Košice	-
Prešov	OÚvSK uprednostňujú spisy ohľadom agendy vôd s jasne stanovenými pravidlami a lehotami. V kraji je až 664 obcí (23 miest), 150 plynofikovaných.

Spoločné online konzultácie OúvSK, MŽP a MKO v réžii SAŽP

Prvá online konzultácia sa uskutočnila dňa 27. apríla 2021, zúčastnilo sa jej približne 40 zástupcov z OÚvSK, MŽP SR, SHMÚ, SAŽP a v neposlednom rade naši manažéri kvality ovzdušia (MKO). Cieľom stretnutia bolo informovať účastníkov o návrhu štatútu *Poradného výboru na prípravu, vypracovanie, schválenie, implementáciu a preskúmanie Programu na zlepšenie kvality ovzdušia*, harmonograme prípravy analýz pre PZKO, procese prípravy PZKO, o vývoji v rámci diskusného fóra a príprave workshopov ku kvalite ovzdušia.

Druhej online konzultácie 30. novembra 2021 sa zúčastnilo približne 40 zástupcov z OÚvSK, MŽP SR, SHMÚ, SAŽP a MKO. Konzultácie sa týkali *Žaloby Európskej komisie voči SR a riadenia kvality ovzdušia v rámci zón a aglomerácií, podkladov SHMÚ pre tvorbu PZKO, ORKO pre rok 2021, postupu pri vypracovaní PZKO, zmeny termínu pre vypracovanie PZKO, procesu posudzovania vplyvov na životné prostredie (SEA), informácií o súčasnom stave prác a spracovaní PZKO a Memoranda o spolupráci MŽP SR, MKO s OUSK na príprave PZKO*. Dôležitým úlohám, ktoré vyplynuli z tejto konzultácie, je venovaný priestor v 3. kapitole *Pokračovanie v príprave PZKO v roku 2022*.

Medzinárodná konferencia Efektívne riadenie kvality ovzdušia 2021

Medzinárodná konferencia *Efektívne riadenie kvality ovzdušia 2021* sa konala prezenčne v Banskej Bystrici 7. – 8. v septembra 2021. Pôvodne sa mala konať už v roku 2020, avšak pandémia tento zámer narušila. Cieľom konferencie bolo vytvoriť priestor pre zdieľanie a šírenie informácií, poznatkov a skúseností v oblasti kvality ovzdušia s dôrazom na ciele, prístupy a mechanizmy vo vzťahu k dosiahnutiu dobrej kvality ovzdušia, a v neposlednom rade nadviazať osobné pracovné kontakty na celoslovenskej úrovni. Výstupy a prezentácie z konferencie sú verejnosti dostupné na webovej stránke populair.sk.

Tematické okruhy konferencie tvorili legislatívny, strategický a koncepčný rámec na dosiahnutie dobrej kvality ovzdušia; nové prístupy k monitoringu, modelovaniu a hodnoteniu kvality ovzdušia; ORKO; PZKO; dobré príklady realizovaných riešení a projektov – skúsenosti z praxe v SR, ČR a z ďalších krajín EÚ; možnosti financovania opatrení; práca s verejnosťou, vhodné metódy a formy komunikácie; úlohy a spolupráca zainteresovaných skupín spoločnosti pri prijímaní a realizovaní opatrení na zlepšenie kvality ovzdušia, posilňovanie odbornej podpory prostredníctvom MKO; regionálne okrúhle stoly o riadení kvality ovzdušia.

Závery z regionálnych okrúhlych stolov o riadení kvality ovzdušia

Legislatívne riešenie kvality ovzdušia, strategický a koncepčný prístup k ochrane ovzdušia v SR

TTSK & TSK

Väčšina pracovníkov na OúvSK a okresných úradoch má kumulovanú agendu, práca na koncepčných dokumentoch ich nemotivuje ani z časových a ani z finančných dôvodov. Finančne ohodnotení sú len za výkon (počet vydaných rozhodnutí), nie za koncepčnú prácu, akou sú napríklad aj PZKO. „Ovzdušiari“ z okresných úradov sa cítia nedostatočne finančne ohodnotení za objem prác, ktoré sa od nich vyžadujú, a ktoré sú mimo hodnotenia výkonu, a ktoré si vyžadujú určitú časovú náročnosť. Ďalej sa viacerí diskutujúci vyjadrili, že pre riešenie problému znečisťovania z malých zdrojov znečistenia ovzdušia (MZZO) je nutné posilniť kompetencie samospráv (obcí) a upraviť §27 zákona o ovzduší (možnosť vstupu na pozemok, kontroly zariadení a postupu pri vykurovaní a podobne). Prevládalo u nich presvedčenie, že dodržiavanie zákona sa nedá robiť nejakými odporúčaniami, ale skôr nariadením, zákazom, kontrolou pod pokutou a podobne.

BBSK

Medzi silné stránky v oblasti ochrany ovzdušia podľa účastníkov diskusie patria legislatívne nástroje (súčasné aj pripravované), zlepšovanie situácie v sektore priemyslu, respektíve stredných a veľkých zdrojov znečisťovania ovzdušia (ďalej len “SZZO” a “VZZO”). Ako príležitosť pre mnohé projekty zamerané na zlepšenie kvality ovzdušia vidia prípravu strategických dokumentov (nízkouhlíkové stratégie, plány udržateľnej mobility) a zavádzanie finančných nástrojov (komplexná obnova budov, výmena vykurovacích zariadení). V súvislosti s okresom Rimavská Sobota je zaujímavá vznikajúca spolupráca s ob-

cou Ivanice s MKO za BBSK, kde spoločne pripravujú projekt vysádzania *stredného lesa* pre účely získavania kvalitnejšieho palivového dreva. Problematickou je tiež politika dotovania spaľovania biomasy – ako obnoviteľného zdroja energie, ktorý je však zároveň významný zdrojom prachových častíc.

V niektorých špecifických regiónoch je evidentný pozitívny posun na lokálnej úrovni v oblasti znečistenia ovzdušia z dopravy, vďaka budovaniu rýchlostných ciest R1, R2 a obchvatov miest a obcí najmä v južnej a východnej časti kraja. Problémom sú však kapacity a kompetencie orgánov štátnej správy v oblasti kontroly dodržiavania zákonov alebo priamo kontroly dodržiavania podmienok povolení na prevádzkovanie ZZO.

BSK & NSK
Diskutovaná bola legislatívna úprava kvality ovzdušia na Slovensku a chýbajúca spolupráca zainteresovaných orgánov, najmä orgánov verejného zdravotníctva SR. Problematika benzénu a jeho dopadu na ľudské zdravie vo vonkajšom prostredí vyžaduje legislatívne riešenia. Pri hodnotení kumulatívnych vplyvov by mali byť relevantné vstupné dáta, no môže nastať problém s konkrétnym určením toxickej látky z konkrétneho zdroja znečisťovania (resp. od konkrétneho znečisťovateľa). Na Slovensku máme odborníkov na posudzovanie vplyvov znečistenia ovzdušia na zdravie (EIA-odborne spôsobilé osoby), avšak narážame na problém zberu a prístupu k relevantným údajom.

Personálne zabezpečenie riadenia kvality ovzdušia na Slovensku

TTSK & TSK
Personálne je táto odborná oblasť zabezpečená nedostatočne. Na viacerých referátoch evidujú nedostatok odborníkov, preto by uvítali viac školení napríklad v súvislosti s novými technológiami, povoľovacími procesmi a podobne.

PSK & KSK
Najpodstatnejšou slabou stránkou je práve personálna nedostatočnosť. Znížil sa počet zamestnancov, primárne na oblasť ochrany ovzdušia. Okrem iného OÚvSK Prešov zdôraznil potrebu zlepšenia komunikácie a participácie medzi MV a MŽP vo vzťahu k zadávaniu úloh zamestnancom OÚ – prioritu vždy majú úlohy rezortu vnútra. Úlohy rezortu životného prostredia sa posúvajú zamestnancom, ktorí okrem iného musia prioritne plniť svoje povinnosti a úlohy týkajúce sa ovzdušia riešia druhotne. Tu sa opätovne dostávame ku problému prípravy PZKO. Prednosta OÚ Poprad zdôraznil pokles zamestnancov o 10%, potrebu riešenia kapacít a kumulovanú agendu súčasných zamestnancov.

BBSK
Slabou stránkou štátnej správy v oblasti ochrany ovzdušia je nedostatok špecialistov vzhľadom na náročnosť problematiky. Z pohľadu prevádzky VZZO a SZZO je problémom ich nedostatočná kontrola, limitované kompetencie kontrolných orgánov, nedostatočná kontrola dodržiavania podmienok povolení na ich prevádzkovanie. Nedostatočný je tiež počet AMS vzhľadom na orografiu územia. Dáta z monitoringu kvality ovzdušia nie sú dostatočné na to, aby mohli byť operatívne prijímané opatrenia na zlepšenie zlého stavu ovzdušia.

Problémom je prenesený výkon štátnej správy v malých obciach. Mnohí starostovia nezvládajú túto agendu, nemajú záujem riešiť problémy s nesprávnym vykurovaním. Riešením by mohol byť spoločný úradník pre oblasť ochrany ovzdušia pre viacero obcí. Prípadne by mohla poslúžiť inšpirácia z Českej republiky, ktorá má tzv. *strediskové obce*. Tie riešia agendu ochrany životného prostredia podobne ako

naše spoločné obecné úrady. Tie však agendu ovzdušia na lokálnej úrovni nepokrývajú dostatočne efektívne (dôvod spomenutý vyššie – absencia odborných kapacít).

Problémom je tiež aplikovanie informácií o ovzduší do praxe v rámci rôznych projektov a aktivít na úrovni samospráv – napríklad do územného plánovania, kedy sa často povoľuje individuálna bytová výstavba (IBV) v blízkosti exitujúcich SZZO a VZZO bez zreteľa na zdravotné dopady u obyvateľov, ktorými sa orgány verejného zdravia prakticky nezaoberajú.

ŽSK
Vyplynula požiadavka na navýšenie počtu zamestnancov v oblasti ochrany ovzdušia v rámci inštitúcií zaoberajúcich sa ochranou ovzdušia. Odborní zamestnanci v tejto oblasti majú často kumulovanú agendu a sú preťažení. Diskutujúci vidia ako prínos do budúcnosti prenos kompetencií z Ministerstva vnútra SR na Ministerstvo životného prostredia SR, ktoré zabezpečuje legislatívne a odborné stránky v oblasti ochrany ovzdušia. Zúčastnení za slabú stránku označili nedostatočnú propagáciu ochrany ovzdušia v regiónoch a v obciach, požadujú šírenie osvety o ovzduší cez webové portály miest a obcí. Odporúčaná je osveta a environmentálna výchova v oblasti ochrany ovzdušia a začiatok vzdelávania už v predškolskom veku a potreba zapracovania ochrany ovzdušia do učebných osnov ZŠ a SŠ.

BSK & NSK
Na OúvSK Bratislava a na SIŽP v súčasnosti badať klesajúcu odbornosť pracovníkov. Kritériom výberu uchádzačov na posty odborov ochrany ovzdušia pod gesciou Ministerstva vnútra SR je vysokoškolské vzdelanie 2. stupňa, avšak bez ohľadu na zameranie štúdia. Pracovníci OÚvSK v rámci týchto odborov by mali mať ukončené prírodovedné alebo ekologické zameranie. Je potrebné na to poukázať, nakoľko oblasť ochrany ovzdušia je zo svojej podstaty zložité odvetvie životného prostredia.

Zabezpečenie a šírenie informácií o stave a kvalite ovzdušia

PSK & KSK
Bolo poukázané na problém nedostatočnosti a všeobecnosti poskytovaných informácií na tému ochrany ovzdušia, ktorú pre zamestnancov odborov starostlivosti o životné prostredie poskytuje SAŽP na základe prihlášok v rámci odbornej prípravy na získanie osobitných kvalifikačných predpokladov (Zákon č. 525/2003 Z.z. o štátnej správe starostlivosti o životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov). OÚ by uvítali rozšírenie informácii, poskytovaných v rámci školení. Súčasne poukázali na vysoký počet databáz, ktoré ich zamestnanci musia vypĺňať (14).

BBSK
Medzi najvýznamnejšie zdroje znečisťovania ovzdušia patria lokálne kúreniská. Kvôli nedostatočnej osvete, ale aj problémom ako je sociálna či energetická chudoba, sa najmä na vidieku často kúri nesprávnym palivom. Občania spaľujú plasty alebo dokonca rôzne oleje zmiešané s drevných odpadom.

V oblasti mobility sú problémom návyky obyvateľov a často zbytočné používanie automobilov aj vtedy, kedy je efektívnejšie presúvať sa pešo alebo na bicykli. Dôvodom sú obavy o bezpečnosť, nedostatočná odbornosť pri budovaní kvalitných ciest pre cyklistov a peších. Mestá pomaly reagujú na potrebu zmeny dopravného mixu, tiež narážajú na nedostatok odborníkov pri navrhovaní tejto špecifickej infraštruktúry, kde je potrebné prepojenie kvalitného technického prevedenia s pohľadom urbanistu, aby tieto komunikácie predovšetkým reflektovali potreby obyvateľov.

Ako prispieť k napĺňaniu cieľov projektu LIFE

Pomenujte opatrenia, ktoré by mal PZKO obsahovať.

TTSK & TSK
Osveta je podľa niektorých diskutujúcich druhoradá, všeobecne sa k nej vyjadrili skepticky. Odznel názor, že ľudia chápu, aký má zhoršená kvalita ovzdušia vplyv na ich zdravie, no z dôvodu svojho zhoršeného sociálneho a finančného zázemia sa pri výbere vykurovacieho paliva riadia jeho dostupnosťou a cenou. Podľa nich **problém zhoršenej kvality ovzdušia pomôže vyriešiť správne nastavený dotačný systém**.

Avšak plánované dotačné schémy nie sú správne zacielené na oblasti, kde je to najviac potrebné. Nemyslí sa na neplynofikované obce, obce v rizikových oblastiach nie sú žiadnym spôsobom bonifikované a v kontexte *Plánu obnovy a odolnosti* je prítomná obava umelého navyšovania cien zo strany dodávateľov. Najviac prekvapila informácia, že v rámci novej kotlíkovej dotácie nebude možné vymeniť zariadenie na tuhé palivo za zariadenie na rovnaký typ paliva s lepšími emisnými parametrami. Viaceré problematické oblasti nemajú zabezpečený prístup k plynu. Plánované investície by mali byť smerované najmä do ORKO. Ak bude preplatených len 50% nákladov na výmenu vykurovacieho zariadenia, nestretne sa s veľkých záujmom u verejnosti.

Databáza malých zdrojov znečisťovania ovzdušia (MZZO).

ŽSK
Bola vznesená požiadavka zástupcov obecných úradov na vytvorenie a sprístupnenie databázy a dát znečisťujúcich látok z oblasti ovzdušia (MZZO, SZZO a VZZO), ktoré napĺňajú okresné úrady. Okresné úrady si rovnako vedia predstaviť, že by obecné úrady online napĺňali ich databázy svojimi dátami o znečisťujúcich látkach z MZZO. Výstupy zo zdrojov znečistenia ovzdušia by sprístupnili svojim občanom.

V čom môže byť projekt LIFE nápomocný

Čo by ste považovali za potrebné v rámci projektu riešiť?

TTSK & TSK
Kotlíková dotácia je určite dobrým opatrením, ale je potrebné v ďalších kolách pracovať na lepšom nastavení podmienok s dostupnosťou pre všetkých obyvateľov nezávisle od typu používaného paliva. Tiež by bolo vhodné na začiatku prioritne riešiť ORKO.

PSK & KSK
Možnosť poskytovania priestorov obecných úradov (OcÚ) pre vzdelávanie občanov v oblasti ovzdušia. OcÚ môže pomôcť zvolať stretnutie s občanmi, kde im MKO podajú informácie o ochrane ovzdušia a o dotačných schémach pre nich určených. Taktiež by uvítali plagáty o kvalite ovzdušia a o vykurovaní, ktoré by umiestnili priamo na OcÚ.

ŽSK
Prínosom je dlhodobá vízia vo vzdelávaní verejnosti, štátnej a verejnej správy, žiakov, mimovládnych organizácií a propagácia ochrany ovzdušia. Realizovanie školiacich aktivít pre potreby zástupcov samospráv a občanov, uvítali by skorú informovanosť o zmenách v zákone ochrany ovzdušia a zasielanie propagačných materiálov pre informovanosť občanov.

BSK & NSK
V rámci projektu je potrebné riešiť odpočet opatrení v PZKO respektíve analýzu silných a slabých stránok jednotlivých opatrení (SWOT analýza).

Zameranie MKO a projektu LIFE IP v regiónoch

PSK & KSK
Uskutočňovať pravidelné návštevy obcí, oboznamovať sa na mieste so situáciou v oblasti ovzdušia. Bola spomenutá aj dôležitosť ochrany zdravia občanov, a projekty na podporu zdravia vo vzťahu k znečisteniu ovzdušia.

ŽSK
Diskutujúci opäť upozornili na slabú propagáciu v oblasti ochrany ovzdušia v regiónoch, potrebu environmentálnej výchovy od predškolského veku a jej zaradenie do učebných osnov rôznych stupňov škôl. Požadujú osvetu ohľadom ochrany ovzdušia prostredníctvom webových portálov miest a obcí.

Aké konkrétne témy na vzdelávanie v oblasti ochrany ovzdušia by ste uvítali?

TTSK & TSK
Účastníci by uvítali častejšie odborné školenia, metodické postupy, usmernenia či odborné poradenstvo. Väčšina dostupných školení je zameraná na osobnostný rozvoj, *soft skills* a pod. **Chýba im priamy kontakt na MŽP, konkrétne na odbor ochrany ovzdušia.** V minulosti im boli tieto kontakty sprístupnené, teraz sú skôr nedostupné. Zoznam kontaktov „ovzdušiarov z okresných úradov" by rovnako uvítal aj odbor ochrany ovzdušia. Úradníci by privítali **osobné alebo interaktívne stretnutia s odborom ochrany ovzdušia** (MŽP) minimálne 1 x polročne. Na týchto stretnutiach by radi využili možnosť operatívneho poradenstva a konzultácií najmä v súvislosti so zmenami v zákonoch a vyhláškach. Súčasné problémy z praxe vedia konzultovať iba medzi sebou.

Pri online stretnutiach narážajú na problém, že technické vybavenie pre jednoduché, rýchle a bezproblémové online spojenie chýba, alebo je veľmi zastaralé. Úradníci by tiež ocenili potrebné IT školenia pre prácu s počítačom. Od roku 2013, odkedy odbory starostlivosti o životné prostredie prešli pod MV, nie je ich technické vybavenie priebežne obnovované (OÚvSK nemajú svoj rozpočet a ani právnu subjektivitu). Je potrebné zosúladiť zmeny legislatívy s praxou. V tomto smere by účastníci uvítali školenia o nových technológiách. Okrem iného registrujú aj nedostatočnú komunikáciu a šírenie informácií medzi všetkými zainteresovanými subjektami.

ŽSK
Účastníci by uvítali častejšie odborné školenia, ktoré by sa pravidelne opakovali, napr. školenia v oblasti ochrany ovzdušia, konferencie, semináre zamerané na odpadové hospodárstvo, recykláciu, pyrolýzu a podobne. Upozornili aj na potrebu riešenia ďalších aktuálnych tém ako sú skládky, bioplynové stanice, kompostárne a spaľovne.

2.6 Memorandum o spolupráci na príprave PZKO

Ako potvrdzuje prax, rovnocennejšej spolupráci MKO a úradníkov OÚvSK patriacich pod rezort vnútra, chýba formálny rámec v rámci prípravy PZKO. Úlohy MŽP v procese prípravy PZKO nie sú v legislatíve presne definované. Počas online konzultácie s OÚvSK v novembri 2021 sme v rámci projektu LIFE predstavili návrh „*Memoranda o spolupráci na príprave Programu na zlepšenie kvality ovzdušia*“ (ďalej len „Memorandum“), prostredníctvom ktorého chceme aspoň čiastočne vymedziť rámec tejto spolupráce.

MŽP naďalej zohráva kľúčovú úlohu pri príprave a implementácii národnej legislatívy v oblasti ochrany ovzdušia. MŽP by malo načas poskytovať písomné stanoviská a odpovede na otázky OÚvSK týkajúce sa všetkých stupňov prípravy a implementácie PZKO. Ministerstvo vnútra SR je orgán zodpovedný za vypracovanie PZKO a za koordináciu jeho implementácie. Projekt *LIFE IP – Zlepšenie kvality ovzdušia* je finančným nástrojom Európskej únie pre oblasť životného prostredia a ochrany klímy a Ministerstvo životného prostredia SR je jeho koordinujúcim prijímateľom.

Počas prípravy PZKO manažéri kvality ovzdušia spolupracujú s OÚvSK ako orgánmi štátnej správy a tiež s príslušnými regionálnymi samosprávnymi orgánmi (krajmi a obcami), ktoré nesú zodpovednosť za implementáciu jednotlivých opatrení na zlepšenie kvality ovzdušia patriacich do rozsahu ich konkrétnych právomocí, a ktoré sa vzťahujú na dané územie.

Pozície manažérov kvality ovzdušia vznikli práve na základe potreby posilniť kapacity a kompetencie regionálnych a miestnych orgánov v záujme efektívneho riadenia kvality ovzdušia a zlepšenia implementácie PZKO na Slovensku. Návrh znenia Memoranda už v prvom kole pripomienkoval odbor práva MŽP a pridelil mu číslo z Centrálnej evidencie zmlúv. Po finalizácii jeho znenia bude zaslané dotknutým OÚvSK. Odbor práva súčasne odporučil, aby bolo po podpise Memorandum zverejnené v Centrálnom registri zmlúv vedenom Úradom vlády SR.

3. Pokračovanie v príprave PZKO v roku 2022

3.1 Úlohy vyplývajúce z online konzultácií z novembra 2021

MŽP SR – odbor ochrany ovzdušia (OOO)
Na webovej stránke MŽP zverejniť ďalšie prílohy k *Metodickému pokynu.*
Oznámiť finálne stanovisko gestora pre NSK a TTSK ohľadne nutnosti prípravy PZKO pre ich zónu.
Zaslať pripomienky k návrhu listu pre prednostov OÚvSK.
Zaslať pripomienky k *Memorandu o spolupráci na príprave PZKO* medzi OÚvSK s LIFE IP.
Zaslať pripomienky k listu prednostovi OÚvSK.
Informovať OÚvSK o všetkých náležitostiach procesu SEA vo väzbe na spracovanie PZKO.
Listom informovať OÚvSK o termíne vydania PZKO.

MŽP SR - Referát koordinácie projektu LIFE IP – Zlepšenie kvality ovzdušia
Finalizovať listy pre prednostov OÚvSK (k tomuto je potrebné stanovisko OOO k návrhu listu).
Finalizovať *Memorandum o spolupráci na príprave PZKO* medzi OÚvSK s LIFE IP (k tomuto je potrebné stanovisko OOO – posledná verzia návrhu Memoranda bola OOO zaslaná 1.12.2021)
Iniciovať spracovanie stanovených podkladov k PZKO – identifikačné listy opatrení, SWOT analýza, indikátory opatrení.
Spolupracovať na podkladových informáciách k procesu SEA.

Pripraviť a zvolať ďalšie online konzultácie pre OÚvSK s dôrazom na prípravu PZKO.

Slovenská agentúra životného prostredia
Technicky a organizačne podporiť OÚvSK pri rokovaniach pracovných skupín v rámci prípravy PZKO.
Zaslať pripomienky k návrhu listu pre prednostov OÚvSK (po stanovisku OOO).
Zaslať pripomienky k *Memorandu o spolupráci na príprave PZKO.*
Spolupracovať na spracovaní stanovených podkladov k PZKO – identifikačné listy opatrení, SWOT analýza, indikátory opatrení.
Spolupracovať na podkladových informáciách k procesu SEA.
Pripraviť a zvolať ďalšie online konzultácie pre OÚvSK s dôrazom na prípravu PZKO.

Manažéri kvality ovzdušia
Ďalej aktívne spolupracovať s OÚvSK pri realizácii prípravnej fázy metodického pokynu k príprave PZKO (viď vyššie) a organizovaní jednaní
Technicky a organizačne podporiť OÚvSK pri rokovaniach pracovných skupín v rámci prípravy PZKO.
Spolupracovať na úpravách listov pre prednostov OÚvSK.
Spolupracovať na spracovaní stanovených podkladov k PZKO – identifikačné listy opatrení, SWOT analýza, indikátory opatrení, balíček opatrení, dopracovanie chýbajúcich analýz opatrení a projektov.
Spolupracovať s OÚvSK ohľadne prípravy oznámenia o začatí procesu SEA k príprave PZKO.

Okresné úrady v sídle kraja
Príprava PZKO v súlade s *Metodickým pokynom k riadeniu kvality ovzdušia vrátane prípravy a tvorby programov na zlepšenie kvality ovzdušia*.
Zorganizovať prvé zasadnutie Poradného výboru a pracovnej skupiny (online/prezenčne), ak sa tak ešte nestalo.
Spracovať oznámenie o začatí procesu SEA k príprave PZKO.

Slovenský hydrometeorologický ústav
Spolupracovať s koordinačnou jednotkou LIFE IP na príprave podkladov pre MKO ohľadne informácií potrebných pre upresnenie modelovania kvality ovzdušia.
Pokračovať v prácach na odborných podkladoch pre prípravu PZKO.

SWOT analýza spočíva v rozbore a hodnotení navrhovaných opatrení z pohľadu vnútorného ako aj vonkajšieho prostredia. Vo vnútornom prostredí sú identifikované silné a slabé stránky opatrení v kontexte prípravy PZKO. Vonkajšie prostredie definuje príležitosti a hrozby v oblastiach, ktoré nemôžeme sami ovplyvniť – napr. z oblasti politickej, ekonomickej, sociálnej, technologickej či legislatívnej. Analýza musí byť vypracovaná odborne tak, aby priniesla želaný efekt.

Identifikačný list opatrení (ďalej len „ILO“) – v *Metodickom pokyne* chýba informácia, ako má ILO vyzerať a čo presne má obsahovať. Mal byť súčasťou prílohy č. 1, kde sa v bode 11 uvádza, že„pre vybrané

opatrenia treba vyplniť identifikačný list opatrenia (ILO); ktorý bude prílohou PZKO.“ Rovnako chýba informácia o tom, ako majú byť spracované indikátory opatrení, ktoré by tiež mali mať jednotnú formu. Je dôležité vedieť, či ich navrhne MŽP alebo externý partner (osoba, inštitúcia/spoločnosť: štátna, verejná alebo súkromná), na čo bude tiež potrebné alokovať finančné prostriedky.

V kontexte SEA chýba k 31.1.2022 oficiálne stanovisko od MŽP. PZKO sa doteraz pripravovali bez zisťovacieho konania v rámci procesu SEA. Úradníci sa riadia tým, čo je napísané a ideálne aj legislatívne upravené. Potebujú usmernenia ohľadom toho kto bude proces SEA financovať a najmä vykonávať tak, aby nedošlo ku konfliktu záujmov. Pokiaľ bude proces SEA realizovaný individuálne, a každý OÚvSK si dá sám posúdiť svoj návrh PZKO, je nutné mať nastavené štandardizované alebo rovnaké podmienky pre vypísanie VO pre všetky OÚvSK. Za zváženie stojí posudzovanie PZKO v procese SEA spoločne pre všetky zóny a aglomerácie súčasne.

Nezodpovedanou otázkou zostáva aj financovanie SEA. Proces SEA by malo pod seba vziať MŽP a obstarať hodnotiteľa pre všetky PZKO. V opačnom prípade sa vydanie programov môže značne oddialiť a nestihne sa ich vydanie do 18 mesiacov od vydania oznámenia OÚvSK o začatí príprav PZKO. Je to bežná prax aj v prípade iných rezortov pokiaľ ide o čas.

Do budúcna bude užitočné využiť odborné kvality a praktické skúsenosti MKO aj v oblasti posudzovania. V prípade záujmu MKO po dôkladnej odbornej príprave by mohli získať oprávnenie na vyhotovovanie odborných posudkov vo veciach ochrany ovzdušia.

3.2 Dokončenie a odovzdanie podkladov od SHMÚ

Nasledovné informácie a termíny dodania podkladov boli prezentované všetkým účastníkom počas online konzultácií s OÚvSK v novembri 2021. Kolegovia zo SHMÚ pripravujú podkladové materiály pre všetky PZKO. Výrazné zdržanie finalizácie podkladov a ich doručenie OÚvSK spôsobilo niekoľko okolností. K dispozícii sú podklady pre aglomeráciu BA - *Správa o kvalite ovzdušia v aglomerácii Bratislava, r. 2020* a *Podklady pre Program na zlepšenie kvality ovzdušia – zóna Banskobystrický kraj* (aktuálne verzia 4), pred dokončením boli podklady pre zónu Žilinský kraj. Ostatné podklady boli ku 30.11.2021 v štádiu prvého návrhu.

Z pohľadu SHMÚ sú pre prípravu opatrení pre PZKO dôležité
a) Analýza vývoja nameraných koncentrácií a ich časový vývoj
b) Rozloženie znečistenia v zóne - mapa rizikových oblastí a obcí
c) Podiel zdrojov na znečistení ovzdušia (*Source apportionment)* v ORKO - SHMÚ ich doplní do konca februára 2022 na základe AtmoStreet analýzy (KOSYMOKO)

Podklady pre a) a b) už sú k dispozícii pre všetky zóny, b) je vo forme **interaktívnej mapy** s ďalšími pridanými informáciami o zdrojoch v prípade lokálneho vykurovania:
https://ruraj-git.github.io/folium_html/

Projekt KOSYMOKO

•**Nový superpočítač** – prvý termín spustenia 1. štvrťrok 2021, druhý termín 2. štvrťrok 2021, nakoniec bol reálne spustený až **v novembri 2021**
•**Komplexný multiškálový modelovací systém** – najskôr 7/2021, potom 10/2021, nakoniec až **12/2021**
•**Komplexné emisné dáta z dopravy** pre celú SR –12/2020, a pre jednotlivé krajské mestá a ORKO – 2021-2023.

Kvôli oneskorenému spusteniu superpočítača sa posunuli termíny odovzdania podkladov pre PZKO pre ostatné zóny, všetky podklady by mali byť odovzdané najneskôr v termíne **do konca februára 2022.**

V procese návrhov opatrení bude využívaný **webový nástroj ATMO-PLAN** (v rámci projektu KOSY-MOKO) samotnými pracovníkmi OÚvSK, MKO, resp. ďalšími zainteresovanými stranami. Nástroj mal byť **dostupný od januára 2022** (testovacia prevádzka). SHMÚ rozpošle informáciu o jeho spustení.

Doprava významne ovplyvňuje kvalitu ovzdušia hlavne vo väčších mestách. SHMÚ účastníkov konzultácií v novembri informoval, že dáta pre dopravu budú dostupné z modelovania prostredníctvom **modelu ATMO-street** (zahŕňajúceho aj dopravné kaňony). Vstupné emisné dáta pre SHMÚ v tomto kontexte spracúva Centrum dopravního výzkumu (CDV – Brno).

3.3 Vytvorenie Poradného výboru a pracovných skupín

Ako už bolo spomenuté OÚvSK v rámci prípravy PZKO pracujú s odporúčacím *Metodickým pokynom k riadeniu kvality ovzdušia vrátane prípravy a tvorby programov na zlepšenie kvality ovzdušia* a jeho prílohami. Zriadenie PV je účelné najmä tam, kde si riadenie kvality ovzdušia vyžaduje prijať opatrenia naprieč rôznymi sektormi.

Po zverejnení oznámenia OÚvSK začne v súčinnosti s MKO **identifikáciu zainteresovaných aktérov** pre Poradný výbor. Závery z rokovania Poradného výboru (ďalej len „PV“) slúžia ako odporúčanie pre okresný úrad v sídle kraja, ktorý je zodpovedný za riadenie kvality ovzdušia, najmä na napĺňanie cieľov zlepšovania kvality ovzdušia a vydanie *Programu na zlepšenie kvality ovzdušia*.

OÚvSK oficiálne vytvorí PV menovaním jeho členov prostredníctvom vedúceho odboru starostlivosti o životné prostredie, ktorý je súčasne jeho predsedom. V období vypracovania PZKO sa výbor schádza podľa potreby vzhľadom na aktuálne otázky. Zasadnutie PV zvoláva a jeho rokovania vedie predseda, ktorý je súčasne povinný zvolať mimoriadne zasadnutie výboru, ak o to požiadajú najmenej dvaja členovia výboru. Výbor je uznášaniaschopný, ak je prítomná nadpolovičná väčšina jeho členov.

PV rokuje na základe schváleného *Štatútu na prípravu, vypracovanie, schválenie, implementáciu a preskúmanie Programu na zlepšenie kvality ovzdušia štatútu* (ďalej len „Štatút“). Odporúčania poradného výboru sa prijímajú konsenzuálne alebo hlasovaním. Pri hlasovaní je návrh prijatý nadpolovičnou väčšinou hlasov. Pri online zasadnutí sa pravdepodobne bude hlasovať „per rollam“. Priebeh zasadnutia PV sa zdokumentuje zápisnicou. Prijaté závery v otázkach čl. 3 ods. 1 Štatútu PV, výbor poskytuje OÚvSK, orgánu ochrany ovzdušia s právomocou riadenia kvality ovzdušia.

Členstvo v poradnom výbore je čestné, bez nároku na honorár. Podobným spôsobom OÚvSK vytvorí pracovnú skupinu prípadne aj viac pracovných skupín podľa potreby ako aj podľa množstva identifikovaných aktérov. Pri veľkom počte členov skupiny môže byť komunikácia zložitejšia a rovnako môžu byť problémom aj priestorové kapacity v prípade zasadnutí, ktoré sa budú konať prezenčne.

V procese zriaďovania pracovnej skupiny sa odporúča, aby mala najmä svojich stálych členov vzhľadom na rôznorodosť problémov a výziev. Medzi stálych členov radíme najmä ovzdušiarov z okresných úradov, MKO a zástupcu VÚC a podľa preberanej tematiky aj ďalších relevantných (nestálych) členov, akými sú zástupcovia samosprávy, údržby ciest, mestských technických služieb, prevádzkovatelia verejnej osobnej dopravy (ďalej len „VOD“), dopravní konzultanti, dopravná polícia a iné zúčastnené osoby. Úroveň zapojenia tretích strán do vypracovania PZKO sa líši v závislosti od potreby zacielenia

opatrení. V zóne môže byť zriadených aj viac skupín, ak to vyžaduje situácia ako napríklad viacero ORKO v rámci zóny/aglomerácie a podobne.

3.4 Odporúčania Najvyššieho kontrolného úradu Slovenskej republiky [16]

Kontrola NKÚ v marci 2018 bola súčasťou medzinárodnej kontroly kvality ovzdušia v rámci pracovnej skupiny pre kontrolu životného prostredia **The EUROSAI Working Group on Environmental Auditing** (EUROSAI WGEA). Predseda NKÚ Karol Mitrík je členom tejto pracovnej skupiny. Závery a informácie z kontroly sú súčasťou spoločnej správy z medzinárodnej kontroly, na ktorej sa zúčastnilo celkom 15 európskych krajín a Európsky dvor audítorov.

Spoločný audit odhalil veľké nezrovnalosti medzi 15 európskymi krajinami, ktorých sa audit týkal. **Jediné Estónsko spĺňa všetky príslušné normy.** Na opačnom konci spektra sú krajiny vrátane Slovenskej republiky, na ktoré Európska komisia nedávno podala žalobu na európsky Súdny dvor z dôvodu ich pokračujúceho nedodržiavania limitných hodnôt znečisťujúcich látok v ovzduší.

Päť kontrolórov vykonalo kontrolu v šiestich kontrolovaných subjektoch. Štyria kontrolóri boli z odboru životného prostredia a pôdohospodárstva, jedna kontrolórka bola z odboru európskych fondov. NKÚ preveril súlad národnej legislatívy s legislatívou EÚ; plnenie medzinárodných záväzkov SR; plnenie povinností vyplývajúcich z legislatívy EÚ a národnej legislatívy; systém riadenia kvality ovzdušia; financovanie opatrení v oblasti kvality ovzdušia; vynakladanie finančných prostriedkov na projekty financované z eurofondov a účinnosť a efektívnosť prijatých opatrení, zameraných na riešenie problému kvality ovzdušia v SR.

Na území hlavného mesta SR Bratislavy, je napriek realizovaným opatreniam v rôznych oblastiach úroveň emisií približne na rovnakej úrovni, pretože opatrenia na zlepšenie plynulosti dopravy často prinášajú zvýšenie jej intenzity. Negatívne dôsledky na úroveň emisií má aj trend narastajúcej výstavby vysokopodlažných objektov a stavebné zahusťovanie intravilánu mesta s veľkým počtom parkovacích miest, ktoré sú nevhodne umiestnené práve v blízkosti veľkých križovatiek.

NKÚ na základe výsledkov kontroly konštatuje, že **medzirezortná spolupráca v systéme riadenia kvality ovzdušia nebola dostatočná, pravidelná a bola závislá od kapacity ľudských zdrojov**. Koordinácia politík pre zdravie obyvateľstva a hospodárskych politík, s politikou na zabezpečenie dobrej kvality ovzdušia, nebola zatiaľ dostatočne efektívna a nie je na požadovanej úrovni. Kontrolou NKÚ bolo zistené, že **najvýznamnejším zdrojom financovania opatrení v oblasti kvality ovzdušia boli finančné prostriedky EÚ**.

NKÚ tiež zistil **problémy s umiestňovaním monitorovacích staníc a uzatváraním nájomných zmlúv** v lokalitách, v ktorých musí byť monitorovaná kvalita ovzdušia. Niektoré mestá a obce neakceptovali odborné podklady SHMÚ na umiestnenie monitorovacích staníc, vypracované v súlade so zákonom o ovzduší.

Odporúčania NKÚ pre Vládu Slovenskej republiky

1. ***zamerať pozornosť na prijatie účinných a efektívnych opatrení na zlepšenie kvality ovzdušia**, na znižovanie prašnosti, zvlášť z lokálnych kúrenísk a dopravy, ako aj na zintenzívnenie ich financovania a posilnenie medzirezortnej spolupráce a spolupráce s mestami a obcami;*

*2. **zabezpečiť v oblasti kvality ovzdušia väčšiu spoluprácu medzi rezortmi,** zodpovednými za ekonomiku, dopravu, poľnohospodárstvo a zdravotníctvo, najmä pri presadzovaní opatrení vyplývajúcich zo stratégie na ochranu ovzdušia a rešpektovanie týchto opatrení pri príprave politík;*
*3. **uložiť povinnosť príslušným rezortom pravidelne informovať vládu SR o stave kvality ovzdušia** v rámci plnenia Stratégie ochrany ovzdušia, so zohľadnením vplyvu na zdravotný stav obyvateľstva v spolupráci s Ministerstvom zdravotníctva SR.*

Odporúčania NKÚ pre Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky

*1. **vyhodnotiť doterajšie opatrenia a následne prijať nové, účinnejšie a efektívnejšie** opatrenia, pretože tými doterajšími sa nepodarilo dosiahnuť stanovené ciele v kvalite ovzdušia;*
*2. **vypracovať hlbšiu analýzu podielu zdrojov znečisťovania ovzdušia** a ich dosahu na kvalitu ovzdušia v konkrétnej lokalite;*
*3. **stanoviť a prijať záväzné ukazovatele na meranie účinnosti a efektívnosti opatrení** v boji so znečistením ovzdušia, pravidelne ich vyhodnocovať a následne navrhovať relevantné opatrenia na zlepšenie kvality ovzdušia v SR;*
*4. **skvalitniť a zrýchliť modelové výpočty týkajúce sa znečistenia ovzdušia**, ktoré pomôžu pri identifikácii a hľadaní optimálnych opatrení pre dané územie. V týchto výpočtoch je potrebné brať ohľad aj na zvláštnosti meteorologických podmienok v danom roku;*
*5. **preniesť viac kompetencií a časť zodpovednosti za riešenie kvality ovzdušia v danom území na samosprávu** (VÚC a obce) vzhľadom na skutočnosť, že kvalita ovzdušia sa zlepšuje pomalým tempom;*
*6. **zabezpečiť údržbu a stav monitorovacích staníc** na takej úrovni, aby nedochádzalo k znehodnocovaniu majetku v správe SHMÚ a k nedodržiavaniu povinností stanovených Smernicou o kvalite okolitého ovzdušia;*
*7. **zvážiť zavedenie povinnosti vlastníka/užívateľa pozemku** (najmä obce) strpieť vo verejnom záujme vybudovanie miesta pre monitorovacie stanice v navrhovanej lokalite.*

3.5 Zhrnutie procesu prípravy PZKO a odporúčania z praxe MKO

Kroky v rámci prípravy PZKO	Zodpovedný orgán	Poznámka
SHMÚ navrhne aktualizáciu zoznamu oblastí vyžadujúce osobitnú ochranu – ORKO. *Odporúčanie:* *SHMÚ ako poverená organizácia by mal na základe svojho hodnotenia vymedziť ORKO, nie navrhnúť aktualizáciu zoznamu. Zoznam vymedzených a zverejnených ORKO by mal byť doplnený o formuláciu, že „od vymedzenia ORKO začína dátumom jeho zverejnenia plynúť lehota na vypracovanie PZKO.“*	**SHMÚ --> OÚvSK**	Finálny úplný zoznam ORKO 2021 vrátane nových tzv. rizikových oblastí bol MŽP schválený a zverejnený na webe SHMÚ 12.11.2021. *Odporúčanie: je potrebné uviesť aj dátum zverejnenia. „Návrh aktualizácie zoznamu ORKO na rok . . . . za hodnotené obdobie rokov yyyy – yyyy je zverejnený ku dňu 30.06.yyyy.“*
OÚvSK na základe návrhu SHMÚ vymedzí a vyhlási ORKO. (§8, ods. (3) Zákona č. 137/2010). Vyhlásenie a vymedzenie oblasti vyžadujúcej osobitnú ochranu podľa odseku 1 písm. a) alebo písm. b) **4/8 OÚvSK oznámili v roku 2021 vymedzenie ORKO 2020.**	**OÚvSK**	Vyhlásenie ORKO v rámci aglomerácie/zóny pre konkrétne látky. Vyhlási ich zverejnením na **Úradnej tabuli**. *Pozn.: OÚvSK môže mať k tomu návrhu SHMÚ námietky, môže podať námietku? Akým spôsobom?*
Oznámenie o ORKO pošle OÚvSK MŽP *Dátum o začatí „príprav alebo o začatí vypracovania programov“ by mal byť zreteľne definovaný, aby nevznikali rôzne výklady lehoty na vypracovanie programov.*	**OÚvSK --> MŽP SR**	*Oznámenie o začatí príprav na vypracovaní programov môže byť súčasťou Oznamu o vymedzení a vyhlásení ORKO (je to bežná prax aj doteraz, zákon neupravuje formálne tento oznam).*
MŽP každoročne zverejní aktuálny zoznam oblastí podľa odseku 1 písm. a) a b) na svojom webovom sídle.	**MŽP SR**	*Zoznam chýba na webe MŽP SR (resp. ak to je myslené spôsobom, že webové sídlo poverenej organizácie je webová stránka MŽP, tak je potrebné to len formálne potvrdiť) a uviesť, v ktorej časti webového sídla sa odkaz nachádza).*
Zverejnenie oznámenia vymedzených oblastí riadenia kvality ovzdušia (ORKO) a znečisťujúcej látky/látok	**OÚvSK**	**Úradná tabuľa** *Na podnet MKO tak OÚvSK BA, KE,TN a PO formálne urobilo súčasne s oznámením o vymedzení ORKO 2020 a **začatí príprav na vydanie IPZKO******
Podpis Memoranda o spolupráci na príprave PZKO/IPZKO	**MŽP SR --> OÚvSK**	**Centrálny register zmlúv**
Zverejnenie/vyvesenie oznámenia o začatí príprav na vydanie PZKO/IPZKO*	**OÚvSK**	Úradná tabuľa

		Pozn.: doteraz nie je jasné, či ide o povinnosť ho zverejniť a akým spôsobom
Oznámenie o začatí procesu SEA 1) oznámenie a jeho pripomienkovanie, 2) určenie rozsahu hodnotenia strategického dokumentu a časového harmonogramu, 3)správa o hodnotení strategického dokumentu a jej pripomienkovanie. *Pozn.: ak sa zistí, že dokument nebude ďalej podliehať hodnoteniu podľa zákona (o „hodnotení vplyvov", SEA), proces hodnotenia môže byť ukončený.*	**niekto mimo OÚvSK (z môžného konfliktu záujmov);** **OÚvSK vydáva program a predtým ho aj pripravuje/aktualizuje**	*Ak sa v priebehu konania zistí, že PZKO nepodlieha hodnoteniu, pretože opatrenia v nich nezakladajú podmienky pre hodnotenie, proces sa zastaví „dokument nie je ďalej posudzovaný podľa tohto zákona", proces SEA sa ukončí.* *Nie je definované, kto bude proces SEA financovať.*
Identifikácia zainteresovaných aktérov a vytvorenie Poradného výboru (v súlade so Štatútom PV) a pracovnej skupiny, zapojenie MKO do procesu prípravy.	**OÚvSK --> MKO**	OÚvSK pripraví menovacie dekréty pre členov Poradného výboru/pracovnej skupiny
Odovzdanie odborných podkladov SHMÚ, ktoré by mali byť v zmysle požiadaviek na obsah programov podľa prílohy 12 Vyhlášky 244/2016 Z.z. detailnejšie aj z pohľadu podielu zdrojov znečistenia a aj z pohľadu prispievateľov znečistenia (zdroje).	**SHMÚ --> OÚvSK**	*Podklady súčasne dostanú aj MKO a analyzujú ich.* *Pozn.: Keďže podklady k PZKO (okrem Bratislavy a Banskej Bystrice) ešte neboli odovzdané úradom a MKO, za zváženie stojí využitie aktuálnych údajov zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov 2021.*
Identifikácia merateľných, kontrolovateľných a časovo viazaných opatrení a aj osobitných opatrení zameraných na ochranu citlivých skupín obyvateľstva vrátane detí; prijatie balíčka opatrení	**MKO --> PS**	*Aktívna a pravidelná účasť MKO na zasadnutiach PV a PS*
Hodnotenie vplyvu navrhovaných opatrení na verejné zdravie	**PS --> RÚVZ**	Chýba zapojenie orgánov verejného zdravia (okrem Košíc a Banskej Bystrice)
Verejné pripomienkovanie (VP) a konzultácie k návrhu PZKO. Zverejnením tzv. prvého návrhu programu na webovom sídle (obvykle tzv. Úradná tabuľa) začína plynúť **lehota 30 dní na podávanie písomných pripomienok**, OÚvSK musí oznámiť **termín verejného prerokovania vrátane komentára k zaslaným pripomienkam. Počas VP by mal príslušný úrad** pripomienky verejnosti prebrať a určiť zásadnosť ich zapracovania a pod. *Možno tomu rozmieť aj tak, že sa verejné pripomienkovanie musí uskutočniť pred skončením 30 dňovej lehoty ako sa to robí pri EIA.*	**OÚvSK**	**Participácia** *Verejnosť má právo zaslať pripomienky v zmysle Aarhuského dohovoru a tzv. Maastrichtských odporúčaní:* *- zainteresovaná verejnosť,* *- dotknutá verejnosť.* *Pozn.: Zákon nehovorí kedy a ako by mal orgán oznámiť termín a miesto VP – môže tak urobiť*

		v rámci oznámenia o príprave PZKO.
Ukončenie procesu SEA 4) **verejné prerokovanie správy** o hodnotení, 5) odborný posudok k strategickému dokumentu, 6) záverečné stanovisko z posúdenia strategického dokumentu *v prípade ak dokument (návrh PZKO) prejde riadnym procesom bez „zastavenia procesu hodnotenia“*	***stanovisko by mal vydať <u>nezávislý</u> hodnotiteľ dokumentu***	*V záverečnom stanovisku príslušný orgán okrem hodnotenia SEA uvedie, či odporúča, alebo neodporúča jeho prijatie, prípadne za akých podmienok, ako aj požadovaný rozsah jeho sledovania a vyhodnocovania.* *Pozn.: je potrebné sledovať aj lehoty SEA - zverejnenie oznámenia o strategickom dokumente (15 dní na pripomienky dotknutých obcí aj verejnosti), rozhodnutie o tom či sa dokument bude alebo nebude posudzovať (15 dní) atď.*
Schválenie návrhu PZKO *(v rámci Poradného výboru/pracovnej skupiny/MŽP?) Nikde nie je uvedené kto programy schvaľuje (zákon pozná termín PZKO vydáva a PZKO zverejňuje)*	***potreba definovať schvaľovaciu doložku***	*Schválenie strategického dokumentu je potrebné definovať,* ***vydanie dokumentu nie je jeho schválenie***
Oznámenie o vydaní PZKO a jeho následné zverejnenie na Úradnej tabuli po vyhodnotení a zapracovaní zaslaných písomných pripomienok v lehote podľa zákona; publikovanie môže byť formálne aj po termíne vydania.	**OÚvSK**	Najneskôr do 18 mesiacov od uverejnenia zoznamu ORKO.
MŽP zasiela Komisii vydané programy bezodkladne, najneskôr však dva roky po skončení roku, v ktorom sa zistilo prvé prekročenie limitných hodnôt alebo cieľových hodnôt (treba zverejniť presný dátum).		

Pozn.: texty uvádzané v tabuľke nad poznámkou zahŕňajú procesné postupy, ktoré predstavujú zhrnutie procesu prípravy programov na zlepšenie kvality ovzdušia (vrátane integrovaných programov na zlepšenie kvality ovzdušia); pri zbere údajov o procesných postupoch boli aktívni všetci manažéri kvality ovzdušia (MKO) projektu LIFE IP – Zlepšenie kvality ovzdušia počas roku 2021 (čiastočne aj v roku 2020).

4. Použité zdroje

[1] Kotlík, B. (2021). Zdravotné riziká znečisteného ovzdušia, EFEKTÍVNE RIADENIE KVALITY OVZDUŠIA 2021 CIELE A NÁSTROJE ICH ZABEZPEČENIA, Záverečná správa. https://populair.sk/sk/event/301

[2] Kotlík, B. (2021). Zdravotné riziká znečisteného ovzdušia, EFEKTÍVNE RIADENIE KVALITY OVZDUŠIA 2021 CIELE A NÁSTROJE ICH ZABEZPEČENIA, Prezentácia. https://populair.sk/sk/event/301

[3] https://www.sazp.sk/zivotne-prostredie/starostlivost-o-zivotne-prostredie-3976/zelene-mesta-zdrave-mesta/

[4] Babiaková Kristína, Lešinský Daniel (12/2018-1/2019). HODNOTENIE VYBRANÝCH PROGRAMOV NA ZLEPŠENIE KVALITY OVZDUŠIA NA SLOVENSKU: BANSKÁ BYSTRICA. Analýza, projekt PreOvzdusieSK. https://cepta.sk/wp-content/uploads/2018/08/Vyst-KB-Hodnot-AQP-191115-FINAL-BB.pdf

[5] Mladý, M., Pukančíková, K., Mináriková, V., Paveleková, B. (2021), OVZDUŠIE A ZDRAVIE NA SLOVENSKU V ROKOCH 2010 –2020, SHMÚ, str. 107. https://www.shmu.sk/File/ExtraFiles/MET_CASOPIS/1641565957_MC_2021-2.pdf

[6] Mladý, M., Pukančíková, K., Mináriková, V., Paveleková, B. (2021), OVZDUŠIE A ZDRAVIE NA SLOVENSKU V ROKOCH 2010 –2020, SHMÚ, str. 107. https://www.shmu.sk/File/ExtraFiles/MET_CASOPIS/1641565957_MC_2021-2.pdf

[7] Air pollution: how it affects our health — European Environment Agency (europa.eu)

[8] https://www.nku.gov.sk/documents/10157/00378768-34e9-4c16-a8e3-01b42dfc8118

[9] https://www.uvzsr.sk/docs/info/zp/nehap/NEHAP_V.pdf

[10] Air pollution: how it affects our health — European Environment Agency (europa.eu)

[11] https://www.nku.gov.sk/documents/10157/00378768-34e9-4c16-a8e3-01b42dfc8118

[12] https://www.minv.sk/?eso-efektivna-spolahliva-otvorena-verejna-sprava

[13] https://viaiuris.sk/wp-content/uploads/2020/04/Analyza_III.cast_.pdf

[14] https://viaiuris.sk/wp-content/uploads/2020/04/Analyza_III.cast_.pdf

[15] https://viaiuris.sk/wp-content/uploads/2020/04/Analyza_III.cast_.pdf

[16] https://www.nku.gov.sk/documents/10157/00378768-34e9-4c16-a8e3-01b42dfc8118

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:02008L0050-20150918&from=SK

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=SK

https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0011.02/DOC_1&format=PDF

https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR18_23/SR_AIR_QUALITY_SK.pdf

https://www.euro.who.int/en/media-centre/events/events/2017/06/sixth-ministerial-conference-on-environment-and-health/documentation/declaration-of-the-sixth-ministerial-conference-on-environment-and-health

https://www.mindop.sk/ministerstvo-1/zalezitosti-eu-a-medzinarodnych-vztahov-14/fondy-eu/nastroj-na-prepajanie-europy-cef/nastroj-na-prepajanie-europy-cef

https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=243991&text=&dir=&doclang=SK&part=1&occ=first&mode=req&pageIndex=1&cid=282951

Oblasti riadenia kvality ovzdušia - SHMÚ (shmu.sk)

https://www.shmu.sk/File/Kontrakt_SHMU/PHU_OVZDUSIE_2021.pdf

https://www.minzp.sk/ovzdusie/ochrana-ovzdusia/dokumenty/riadenie-kvality-ovzdusia/

https://www.minzp.sk/files/oblasti/ovzdusie/ochrana-ovzdusia/dokumenty/strategia-ochrany-ovzdusia/statut-poradneho-vyboru_final.pdf

http://www.eurosaiwgea.org/wgea/

https://www.mzp.cz/cz/aktualizace_programu_zlepsovani_kvality_ovzdusi_2020

Clean Air Dialogue between the Commission and Slovakia promotes actions for cleaner air | European Commission (europa.eu)